

ÖY HAKKINDA İMTİYAZLI PAY GRUBUNUN YÖNETİM KURULUNDA TEMSİL EDİLME HAKKI

Bilge AYTUĞAR*

ÖZ

*Oy hakkında imtiyazlı paylar, şirket sermayesi içerisinde ayrı bir “pay grubu” oluşturmaları nedeniyle şirketin esas sözleşmesi ile tanınması durumunda, yönetim kurulunda temsil edilme imtiyazından yararlanabilecektir. Buna karşılık söz konusu hakkın, gerçekten imtiyaz teşkil edip etmediği, oy hakkında imtiyazlı payların genel kurulda oy çoğunluğuna sahip olup olmamaları açısından farklı değerlendirme yapmamıza neden olabilmektedir. Bu tespitten hareketle yönetim kurulunda temsil edilme hakkına imtiyazın, sermaye içerisindeki farklı pay gruplarına ya da azınlık pay sahiplerine esas sözleşme ile tanınması durumunda, şirkette bulunan oy hakkında imtiyazlı pay gruplarının ayrıca özel kurul onayının aranıp aranmayacağı sorunu ortaya çıkmaktadır. Yönetim kuruluna oy hakkında imtiyazlı pay grubunun temsilcisi olarak seçilen kişinin, bu pay grubu ile olan hukuki ilişkisi ve sorumluluğu konularının da netleştirilmesi, bu çalışmanın temel amaçları arasındadır**.*

Anahtar Kelimeler: İmtiyaz, oy hakkında imtiyazlı pay, grup imtiyazı, yönetim kurulunda temsil, grup temsilcisi, imtiyazlı pay sahipleri özel kurulu.

RECHT AUF VERTRETUNG DER STIMMRECHTSAKTIEN KATEGORIE IM VERWALTUNGSRAT

ZUSAMMENFASSUNG

Stimmrechtsaktien können, falls die Gesellschaft durch den Hauptvertrag anerkannt wird, aufgrund der Tatsache, dass sie eine eigene “Aktiengruppe” innerhalb des Gesellschaftskapitals bilden, von dem Vorzug profitieren, im Verwaltungsrat vertreten zu sein. Andererseits kann die Frage, ob das fragliche Recht, wirklich ein Vorzug darstellt, dazu führen, dass wir unterschiedliche Beurteilungen in Bezug darauf vornehmen, ob Stimmrechtsaktien, Stimmenmehrheit in der Generalversammlung haben oder nicht. Aufgrund dieser Feststellung, dass ein solcher Vorzug verschiedenen Aktiengruppen oder Minderheiten im Kapital durch den Hauptvertrag erteilt wird, stellt sich die Frage, ob für Stimmrechtsaktien eine besondere Versammlung erforderlich ist. Einer der hauptsächlichen Zwecke dieser Studie ist, die rechtliche Beziehung und Verantwortung der Person, die als Vertreter der Stimmrechtsaktien im Verwaltungsrat gewählt wurde, mit dieser Aktiengruppe zu klären.

Schlüsselwörter: Vorzug, Stimmrechtsaktien, Vorzug der Aktiengruppe, Vertretung im Verwaltungsrat, Gruppenvertreter, besondere Versammlung der Vorzugsaktionäre.

* Arş.Gör.Dr., Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Hukuk Fakültesi, Ticaret Hukuku Anabilim Dalı bilge.develi@gmail.com.

** Bu çalışma, “Anonim Şirketlerde Oy Hakkında İmtiyaz” isimli doktora tezinden türetilmiştir.

Yayın Kuruluna Ulaştığı Tarih : 28.11.2018

Yayınlanmasının Uygun Görüldüğü Tarih : 03.12.2018

I. GİRİŞ

Türk Ticaret Kanunu'nda yönetim kurulunda temsil edilme hakkı, esas sözleşme ile belirli pay gruplarına, özellik ve nitelikleriyle belirli bir grup oluşturan pay sahiplerine veya azınlık pay sahiplerine, yönetim kurulunda en az bir temsilci ile temsil edilme hakkı verilmesi amacıyla bir imtiyaz hakkı¹ olarak düzenlenmiştir (TTK m.360). İmtiyaz hakkı olarak kabul edilmesi, düzenlemenin emredici doğaya sahip olmadığını; aksine şirketlere –emredici hükümler ilkesi ve eşit işlem ilkesi gereklerine uygun şekilde- bu hakkı tanıma hususunda bir serbesti tanınmış olduğunu göstermektedir².

Oy hakkında imtiyazlı paylara, sermaye içerisinde ayrı bir “*pay grubu*” oluşturduğu için, esas sözleşme ile yönetimde temsil imtiyazı tanınabilecektir. Şirket sözleşmesi ile tanınan oyda imtiyaz hakkının, şirket genel kurulunda oy çoğunluğunu elde etmeye yeterli olmadığı durumlarda³, şirket hâkimiyeti ve böylece yönetime etki edebilme olanağı elde edilemeyeceğinden, esas sözleşme ile tanınacak yönetim kurulunda temsil hakkı, bu eksikliği gidermeye yardımcı olacaktır. Bu açıdan ele alındığında, yönetim kurulunda tanınacak temsil hakkının, azınlık pay sahiplerinin korunmasına hizmet ettiği

¹ Bir imtiyaz hakkı olarak düzenlenmiş olması gerekçesiyle imtiyaza ilişkin temel esaslar, yönetimde temsil imtiyazının tanındığı haller için de geçerli olacaktır. Bu bağlamda, imtiyazın esas sözleşmede açık ve belirli şekilde öngörülmesi, diğer paylara kıyasla zamansal öncelik veya kapsam itibarıyla bir üstünlüğün bulunması, orantılılık ilkesine istisna oluşturması, paya bağlanmış olması sayılabilir. Yargıtay 11. HD., 22.06.2015 tarihinde vermiş olduğu bir kararda, “*Mahkemeye iddia, savunma ve tüm dosya kapsamına göre; 6762 sayılı TTK döneminde taraflara verilen yönetim temsil hakkının imtiyaz niteliğinde olmadığı, ancak 6102 sayılı TTK'nın 360. maddesine göre yönetimde temsil edilme hakkı tanıyan payların imtiyazlı sayılacağı şeklinde yasal düzenlemeye yer verildiği, fakat pay sahibi gruplara temsil hakkında imtiyazın tanınabilmesi için söz konusu pay sahiplerinin “özellik ve nitelikleri itibarıyla belirli” olması gerektiği, genel kurul kararına bakıldığında özellik ve nitelikleri itibarıyla belirli bir grup oluşturan pay sahiplerinin seçilmediği, o hâlde mevcut durumda her iki pay sahipleri yönünden de imtiyazın söz konusu olamayacağı, ayrıca yönetimdeki temsile ilişkin değişikliğin imtiyaz ihlali mahiyetinde de bulunmadığı gerekçesiyle davanın reddine karar verilmiştir.*” şeklindeki ilk derece mahkemesi kararını, usul ve kanuna uygun bularak onanmasına karar vermiştir (E. 2014/19135, K. 2015/8578 sayılı kararı için bkz. <http://www.kazanci.com>, (E. T. 26.12.2018)).

² Aynı yönde bkz. Hasan PULAŞLI, **Şirketler Hukuku Şerhi**, C. II, B. 3, Ankara 2018, s. 1220, N. 187, (Şerh). Bu şekilde tanınacak temsil edilme hakkı, halka açık anonim şirketlerde yönetim kurulu üye sayısının yarısını aşamaz. Bağımsız yönetim kurulu üyelerine ilişkin düzenlemeler saklıdır (TTK m.360/1). Ayrıca bkz. Türk Ticaret Kanununun Yürürlüğü ve Uygulama Şekli Hakkında Kanun m.28/2.

³ Örneğin, finansal durumun düzeltilmesi sırasında ihraç edilen oyda imtiyazlı payların, oy çoğunluğunu bahşetmeyebileceği hakkında bkz. Max Walter GERSTER, **Stimmrechtsaktien**, Zürich 1997, s. 170.

de söylenebilir⁴. Ancak pay grupları söz konusu olduğunda, Kanunun açık ifadesi, çoğunluk ya da azınlık pay sahipleri ile doğrudan ilişki kurmaya engeldir.

Oyda imtiyazlı pay gruplarına, yönetim kurulunda temsil edilme hakkı tanımak, çeşitli sebeplerle bu paylara sahip olanların menfaatlerini doğrudan koruma amacına hizmet edemeyecek olsa da kural olarak şirket çıkarlarını gözetecek olan oyda imtiyazlı pay grubunun yönetim kurulundaki temsilcisi, gerektiğinde, kendi takdir hakkı çerçevesinde, ait olduğu pay grubunun menfaatlerini de savunabileceğinden⁵, oyda imtiyazlı pay grubunun menfaatlerinin korunmasında etkili olabileceği ifade edilmelidir.

II. PAY GRUPLARININ, PAY SAHİBİ GRUPLARININ VE AZINLIK PAY SAHİPLERİNİN YÖNETİM KURULUNDA TEMSİL EDİLMESİ

A. GENEL OLARAK

Anonim şirketlerde, şahıs şirketlerinden farklı olarak, şirket yönetimi ve temsili tüm ortaklara düşmez. Bir anonim şirket yönetim kurulu, genel kuruldaki çoğunluk tarafından seçilir ve böylece genel kuruldaki oy çoğunluğu ile yönetim kurulunun teşekkülü arasında sıkı bir bağlılık ortaya çıkar. Sabit bir çoğunluğa sahip olan anonim şirkette, pay sahiplerinin çoğunluğunun temsilcisi yönetim kuruluna seçildiğinden, çoğunluk pay sahipleri ile yönetim

⁴ İsviçre Federal Mahkemesi, Art.709, Abs.1 OR hükmünün, azınlık pay sahipleri için değil; pay kategorileri için koruma içerdiğini ifade etmiş; sadece azınlık pay sahiplerinin bulunduğu gerçeğinden hareketle yönetim kurulunda temsil hakkının türetilmeyeceğini belirtmiştir, (BGE 19.01.1994 T., 120 II 47 sayılı karar, s. 52. Karar metni için bkz. <http://www.bger.ch/>, (E.T. 24.08.2017)). *Gerster* ise, yönetim kurulunda temsil hakkının, azınlık pay sahiplerinin korunmasına hizmet ettiğini ve azınlık-çoğunluk ilişkisi olmaksızın, korunma ihtiyacının da oluşmayacağını ifade etmiştir, (Bkz. GERSTER, s. 169). *Böckli*, yönetim kurulunda temsilci bulundurma hakkının, şirket genel kurulundaki çoğunluk ile ilgili olmaksızın, pay kategorileri için önem arz etmesinden hareketle bu koruma kuralının, fonksiyonel olarak azınlık haklarına yaklaştığına dikkat çekmiştir, (Peter BÖCKLI, *Schweizer Aktienrecht*, 2009, §13, s. 1566, N. 66). Aynı yönde bkz. Marc BAUEN/Silvio VENTURI, *Swiss Board of Directors*, Zürich-Basel-Geneva 2009, s. 19, N. 51; Peter V. KUNZ, *Der Minderheitenschutz im schweizerischen Aktienrecht*, Bern 2001, §6, s. 404, N. 105.

⁵ Patrick STACH, (J. Kren KOSTKIEWICZ/Stephan WOLF/Marc AMSTUTZ/Roland FANKHAUSER), *OR Kommentar*, Zürich 2016, s. 1797, N. 5. İsviçre Federal Mahkemesi, pay kategorisinin yönetim kurulundaki temsilcisinin, temsil ettiği pay kategorisinin özel çıkarlarını, şirket çıkarları izin verdiği ölçüde koruyabileceğine kanaat getirmiştir, (Karar için bkz. BÖCKLI, §13, s. 1568, N. 72). “...Her şeyden önce gösterilecek kişiler farklı ve aday gösterildikleri grupların yararlarını koruyacak yöneticilerdir.” (Y. 11. HD., T. 20.01.1986, E. 1985/5903, K. 1985/7427 sayılı kararı için bkz. <http://www.kazanci.com>, (E.T. 26.12.2018)).

kurulu arasında bir özdeşlikten söz edilir⁶. Buna karşılık azınlıkta kalan pay sahiplerine sözleşme ile temsil hakkı tanınmadıkça, bu pay sahiplerinin yönetimde söz hakkı sahibi olması kural olarak sağlanamaz (TTK m.360; karş. Art.709, Abs.1, 2 OR). Hâlbuki yönetim kurulunun karar yetkisi karşısında, kimin yönetim kurulunda bulunduğu ve orada hangi vazifeleri gördüğü, azınlık pay sahiplerinin fiili ve hukuki durumları için büyük rol oynar⁷.

Pay gruplarının yönetim kurulunda temsili, mehz İsviçre Hukuku'nda ilk olarak imtiyazlı pay sahiplerini korumak amacıyla kabul edilmiştir. Ancak iki ya da üç kez finansal durumu iyileştirilmiş olan şirketlerde, sermayenin büyük çoğunluğunu imtiyazlı paylar oluşturduğu için, asıl korunma ihtiyacına sahip olanların, adi pay sahipleri olduğu dikkate alınmış ve sadece imtiyazlı pay sahipleri için değil; aynı zamanda farklı hukuki duruma sahip pay sahibi grupları için de temsil hakkı bahşedilmiştir⁸. Pay gruplarına yönetim kurulunda temsil hakkı, şirket işlemleri ile ilgili olarak bilgilendirilmeleri ve grup çıkarlarına zarar veren, bununla birlikte şirket çıkarlarının da gerektirmediği önlemlere karşı çıkabilmelerine olanak sağlamak amacıyla tanınmaktadır⁹.

Mehaz İsviçre Hukuku'nda Art.709, Abs.1 OR hükmünde¹⁰, bir şirkette, oy hakkına veya malvarlığı haklarına ilişkin olarak birden fazla pay grubunun¹¹ bulunması durumunda, her bir gruba mensup pay sahiplerine, sözleşme

⁶ Conrad M. WALTHER, **Zur Rechtsanwendung wertungsbedürftiger Minderheitschutznormen im schweizerischen Aktienrecht**, Zürich 1987, s. 43.

⁷ WALTHER, s. 44.

⁸ Hans GERBER, **Gruppenbildung und Gruppenschutz in der Aktiengesellschaft**, Bern 1946, s. 107-108. Kurucu ailelere mensup olanların veya onların soyundan gelenlerin, parti, dini grup veya konuşma gruplarının da Art.709 OR anlamında grup kabul edildiği yönünde bkz. BÖCKLI, §13, s. 1569, N. 77.

⁹ GERBER, s. 112. Azınlık pay sahipleri bağlamında bkz. WALTHER, s. 46.

¹⁰ Hükmün kenar başlığı, pay sahibi kategorilerinin ve pay sahibi gruplarının temsili şeklinde kaleme alınmış olmakla birlikte pay sahibi kategorileri ile kastedilen, Art.709, Abs.1 OR hükmünde belirtildiği üzere, payların kategorisidir; fakat yönetim kurulunda temsil hakkı, her bir kategorinin pay sahiplerine (*Aktionären jeder Kategorie*) tanınmaktadır.

¹¹ Pay gruplarının ayırıcı özellikleri, Kanunda sınırlı sayıda belirtilmiş olup bunlar, sözleşmede belirlenmeli ve süreklilik taşımalıdır (STACH, (KOSTKIEWICZ/WOLF/AMSTUTZ/FANKHAUSER), s. 1797, N. 3; Martin LIEBL, **Vorzugsaktien, Eine Darstellung nach gesellschaftsrechtlichen, bilanzierungsrechtlichen und steuerrechtlichen Gesichtspunkten**, Zürich 2008, s. 274, N. 357; Abuzer, KENDİGELEN, “İsviçre Hukukunda Oy Hakkında İmtiyazlı Paylar”, **Makalelerim**, C. I, B. 2, 1986-2001, s. 410 (Oy Hakkında İmtiyaz). *Böckli*, yönetim kurulunda temsil edilme hakkının, farklı pay kategorilerine verildiğini; farklı pay türlerine veya farklı menfaat durumlarına sahip pay sahipleri gruplarına vermediğini; bu bağlamda, hamile ve nama yazılı paylar ile bağlı nama yazılı paylar arasında, devredilebilirlik açısından esaslı farklılıklar bulunsa da bunun, pay sahipliği haklarının içeriği ile ilişkili

suretiyle yönetim kuruluna en az bir temsilciyi¹² seçme hakkının verilmesi gerektiği belirtilmiş; böylelikle pay gruplarına mensup pay sahiplerinin, yönetim kurulunda temsil edilmeyi talep hakkına sahip olduğu; bununla birlikte somut olayda bu haktan, herhangi bir kamusal menfaat gerekçesine dayanmaksızın vazgeçebilecekleri kabul edilmiştir¹³. Bu hüküm ile azınlık pay sahipleri için koruma sağlanması hedeflenmiştir¹⁴. Yönetim kurulunda temsil edilme hakkının, farklı pay gruplarının muhafaza edilmesinde talep hakkı oluşmadığı için, müktesep hak karakteri taşımadığı kabul edilmektedir¹⁵.

Bununla birlikte Kanun metninde açıkça yer verilmemiş olsa da yar-

olmadığını ifade etmiştir, (BÖCKLI, §13, s. 1568, N. 73). Aynı yönde bkz. Marc BAUEN/ Robert BERNET, **Schweizer Aktiengesellschaft**, Zürich-Basel-Genf 2007, s. 157, N.453; KENDİGELEN, Oy Hakkında İmtiyaz, s. 398. Bununla birlikte *Böckli*, Art.709, Abs.2 OR hükmü uyarınca sözleşmede, hamile ve nama yazılı pay sahiplerine, yönetim kurulunda en az bir temsilci bulundurma hakkının tanınabileceğine işaret etmiştir, (BÖCKLI, §13, s. 1569, N. 77). Aynı yönde bkz. BAUEN/VENTURI, s. 21, N. 54; VON STEIGER, s. 194. Nama yazılı payların, hisse senedi ihraç eden şirket açısından maliyeti düşük bir *pay sınıfı* olduğu yönünde bkz. Joe, KAESER, , “Die Namensaktie-eine Aktiegattung mit Potenzial”, **Aktie und Kapitalmarkt, Festschrift für Professor Dr. Rüdiger von Rosen zum 65. Geburtstag**, Stuttgart 2008, s. 226. Karş. BGE 120 II 47. İsviçre Federal Mahkemesi, imtiyaz haklarının sadece sözleşmede açıkça öngörülmesi ve tespit edilmesi ile değil; aynı zamanda hukuki durumda gerçek ve uzun süreli farklılıklara neden olunması durumunda da farklı pay kategorilerinden bahsedileceğini belirtmiştir. Karar için bkz. Georg KRNETA, **Praxiskommentar Verwaltungsrat**, Art.707-726, 754 OR und Spezialgesetze, 2. Auflage, Bern 2005, s. 72, N. 362; BAUEN/VENTURI, s. 20, N. 52.

¹² Oransal bir temsilin kastedilmediği yönünde bkz. STACH, (KOSTKIEWICZ/WOLF/AMSTUTZ/FANKHAUSER), s. 1797, N. 2.

¹³ F. VON STEIGER, “Der sog. Verwaltungsratsproporz (Art. 708, Abs. 4, 5 und 6 OR)”, **Die Schweizerische Aktiengesellschaft**, XI. Jahrgang, Nr. 9, Zürich 1939, s. 194; GERBER, s. 107; GERSTER, s. 169. Buna karşılık genel, sözleşmede düzenlenmiş ya da zımni vazgeçmenin mümkün kabul edilmemesi gerektiği hakkında bkz. LIEBI, s. 275, N. 357. Bununla birlikte Kanunda herhangi bir belirleme yapılmadığı için, İsviçre Federal Mahkemesinin 1940 yılında vermiş olduğu karar, yol gösterici olarak benimsenmekte; buna göre, azınlık grubunun, temsilciyi yönetim kuruluna direkt gönderme hakkı değil; bağlayıcı öneride bulunma hakkının olduğu; sözleşmeler suretiyle temsilci önerisinde bulunmak için, organizasyonel olanak sunulması gerektiği; pratik olarak ilgili pay sahibi gruplarının özel kurulu suretiyle bunun sağlanabileceği; temsilcinin, önemli sebepler bulunmadıkça, genel kuruldaki tüm pay sahipleri tarafından seçilmesi gerektiği kabul edilmektedir, (BÖCKLI, §13, s. 1566, N. 68).

¹⁴ Eric HOMBURGER, **Kommentar zum Schweizerischen Zivilgesetzbuch, V. Band, Obligationenrecht**, 5. Teil Die Aktiengesellschaft, Teilband V 5b, Der Verwaltungsrat, Art. 707-726 OR, Zürich 1997, Art. 709, N. 187; BAUEN/VENTURI, s. 19, N. 51; BÖCKLI, §13, s. 1566, N. 66; STACH, (KOSTKIEWICZ/WOLF/AMSTUTZ/FANKHAUSER), s. 1797, N. 2; LIEBI, s. 275, N. 357.

¹⁵ STACH, (KOSTKIEWICZ/WOLF/AMSTUTZ/FANKHAUSER), s. 1797, N. 2.

gı kararları ile pay sahibi gruplarının yönetim kuruluna temsilciyi doğrudan gönderme hakkı değil; aksine sadece genel kurula bağlayıcı nitelikte bir öneri hakkının bulunduğu; önerilen adayın da sadece önemli sebeplerden reddedilebileceği ve verilen ret kararının Art.706 OR hükmü gereğince iptal edilebileceği kabul edilmiştir¹⁶. Mahkeme, iptal davasında, reddetme gerekçesinin önemli sebep oluşturup oluşturmadığını ve bu tespitle bağlantılı olarak temsilcinin seçilip seçilmediğini araştırır. Mahkemenin davayı kabul kararı, seçimin tespit edilmesi sonucunu doğurur¹⁷. Diğer taraftan temsil hakkı, seçilen adayın keyfi şekilde görevden alınması suretiyle aldatıcı hale getirilemeyeceğinden, ret için aranan önemli sebep, seçilen adayın görevden alınması için de aranmaktadır¹⁸. Genel kurulun, ilgili pay grubunun teklifi üzerine veya önemli sebeple ilgili guruba mensup temsilciyi görevden alabileceği kabul edilmektedir¹⁹. Temsil hakkı, şirket sözleşmesi ile sınırlandırılmaz veya genel kurul için bağlayıcı olmayacak şekilde düzenlenemez. Sözleşmeler, kanunen öngörülmüş temsil hakkı konusunda hiçbir düzenleme ihtiva etmedikleri takdirde ise, Art.709, Abs.1 OR hükmü ihlal edilmiş olur²⁰. Bu durumlarda, Art. 709, Abs.1 OR hükmünün doğrudan uygulanacağı; yönetim kurulunun ise, genel kurula, mümkün olan en hızlı şekilde, amaca uygun sözleşmesel düzenlemeyi yaparak sunması gerektiği ve bu konuda öneride bulunma sorumluluğu (*Ant-ragsverantwortung*) olduğu kabul edilmektedir²¹.

¹⁶ Roland, MULLER/Lorenz, LIPP/Adrian, PLÜSS, “Minderheitenschutz im schweizerischen Aktienrecht”, *AJP/PJA*, 5/2011, s. 596; STACH, (KOSTKIEWICZ/WOLF/AMSTUTZ/FANKHAUSER), s. 1797, N. 5; KRNETA, s. 75, N. 374. İsviçre Federal Mahkemesi, 1940 yılında vermiş olduğu kararda, önemli sebepleri tespit, iş ile ilgili ilişkiler, yetenek ve karakter bakış açılarından hareket etmiştir, (BÖCKLI, §13, s. 1566, N. 68). *Wenninger*, grup temsilcilerinin, yönetim kurulundaki konumları vasıtasıyla anonim şirketlerin gizli alanında bilgi edinme imkânına sahip olmaları gerekçesiyle önerilen adayın karakter veya yeteneği, güvenilir bir etki yaratırsa, genel kurulun, önerilen adayı reddedebilmesi gerektiği fikrini savunmuştur, (Renate WENNINGER, *Die aktienrechtliche Schweigepflicht*, Zürich 1983, s. 167).

¹⁷ BÖCKLI, §13, s. 1567, N. 70.

¹⁸ STACH, (KOSTKIEWICZ/WOLF/AMSTUTZ/FANKHAUSER), s. 1797, N. 6.

¹⁹ KRNETA, s. 74, N. 371; BÖCKLI, §13, s. 1571, N. 84. *Krnet*, temsilcinin mensup olduğu ilgili pay kategorisi, sözleşme değişikliği suretiyle kaldırılırsa ya da atanmış temsilci, ilgili pay kategorisine ait payını üçüncü kişiye devrederse, genel kurulun bu hallerde seçim şartlarının ortadan kalkması nedeniyle seçilen yönetim kurulu üyesini, oylama ile azledebileceğini; bu süreci kolaylaştırmak için ise, sözleşmede, seçim şartlarının çökmesi durumunda, temsilcinin yetkisinin otomatik şekilde sona ereceği ve anonim şirketin, yönetim kurulu üyesinin sicilinden terkinin için yetkili olacağı hususunun açıkça belirtilmesinin amaca uygun olacağını ifade etmiştir, (KRNETA, s. 74, N. 372).

²⁰ STACH, (KOSTKIEWICZ/WOLF/AMSTUTZ/FANKHAUSER), s. 1797, N. 6.

²¹ BÖCKLI, §13, s. 1567, N. 68a; BAUEN/VENTURI, s. 19, N. 51. Art.709, Abs.1 OR hük-

İsviçre Borçlar Kanunu'nda, sözleşmelerin, azınlık pay sahipleri²² veya münferit pay sahipleri gruplarının korunması için de özel düzenlemeler öngörebileceği ifade edilerek bu kez uyulması zorunlu olmayan bir kural sevk edilmiştir (Art.709, Abs.2 OR). Bu bağlamda, oransal temsil hakkı veya kümülatif oy hakkının tanınabileceği; kurucu aile üyeleri, ticari partner veya küçük pay sahipleri için yönetim kurulunda temsil edilme hakkının bahsedilebileceği ifade edilmektedir²³. İsviçre Federal Mahkemesi vermiş olduğu bir kararda, “*münferit grup*” kavramından, farklı hukuki duruma sahip olan pay sahiplerinin; “*azınlık*” kavramından ise, aynı hukuki duruma sahip pay sahiplerinin anlaşılması gerektiğini ifade etmiştir²⁴. Netice itibarıyla Kanunda, hem pay gruplarına mensup pay sahiplerine hem de pay sahiplerinin grupları ile azınlık pay sahiplerine tanınan veya tanınabilecek yönetim kurulunda temsil hakkı, pay sahiplerine pasif seçme yeterliliği tanımakta olup temsilci, genel kurulun tüm katılımcıları tarafından seçilmektedir²⁵.

Pay ve pay sahibi grupları ile azlığın yönetim kurulunda temsili, Türk Hukuku'nda ilk kez 6102 sayılı TTK ile yasal temele kavuşturulmuş olup bu konuda, her ne kadar mehaz İsviçre Hukuku'nun ilgili hükmünden (Art.709 OR) ve Yargıtay'ın “*grup imtiyazı*”nı kabul eden yerleşik içtihatlarından esin-

münün amacının, oy oranları nedeniyle genel kurulda etkin olamayan pay sahipleri kategorilerine, yönetim kurulunda asgari bir temsilciyi seçme olanağı vermek olduğu; bu kuralın, zorlayıcı bir doğaya sahip olsa dahi uygulamada büyük ölçüde anlamsız kaldığı; zira genel kurulun seçim yükümlülüğüne riayet etmemesi durumunda, doğrudan herhangi bir hukuki sonucun doğmayacağı ve sicil müdürünün Art.709, Abs.1 OR hükmüne uymayan bu sözleşmeyi geri çevirme hakkına sahip olmadığı ifade edilmektedir, (KRNETA, s. 72, N. 359). Uygulamada, uygun sözleşmesel düzenlemenin eksikliğinde, büyük, özellikle borsaya kayıtlı şirketlerde, güçlü fakat kontrol sahibi olmayan bir azınlık pay sahibine yönetim kurulunda bir temsilci bulundurma hakkı tanınması yönünde bir standart olduğu ve pay sahibi, şirketteki oy hakkının %15 veya daha fazlasına sahip olduğu takdirde, payların dağılımına göre, bu tür bir talebin gelişebileceği belirtilmektedir, (Bkz. KRNETA, s. 76, N. 385).

²² Doktrinde, yönetim kurulunda temsil şartının yerine getirilmesi için, azınlık pay sahibi olma-ya ilave olarak farklı hukuki duruma sahip olmak gibi, sürekli bir farklılık kriterinin gerekli olduğu fikri savunulmaktadır, (Bkz. KUNZ, §6, s. 405, N. 107).

²³ STACH, (KOSTKIEWICZ/WOLF/AMSTUTZ/FANKHAUSER), s. 1798, N. 8. Bu bağlamda İsviçre Federal Mahkemesi, şirket yönetimini devretmek için yönetim kuruluna verilen yetkinin, azınlık pay sahiplerini korumak için sınırlandırılabilmesine karar vermiştir, (BGE 13.10.2011 T. ve 137 III 503 sayılı karar metni için bkz. <http://www.bger.ch/>, (E.T. 25.08.2017)). *Böckli*, Art.762 OR hükmünde öngörülen, kamu hukuku tüzel kişilerine tanınan temsilci gönderme hakkının aksine, pay sahipleri grubunun oluşturduğu özel kurulun seçim yetkisinden veya gerçek bir gönderme hakkından söz edilmemesi gerektiğini belirtmiştir, (BÖCKLI, §13, s. 1569, N. 76).

²⁴ BGE 07.10.1969 T., 95 II 555 sayılı karar metni için bkz. <http://www.bger.ch/>, (E.T. 25.08.2017).

²⁵ STACH, (KOSTKIEWICZ/WOLF/AMSTUTZ/FANKHAUSER), s. 1798, N. 10.

lenildiği ifade edilmiş olsa da TTK'deki konuyu düzenleyen hüküm (TTK m.360), her iki kaynaktan da kapsam ve bağlayıcılık açılarından esaslı farklılıklar taşımaktadır. Türk Hukukunda, sadece anonim şirketlere ilişkin olarak esas sözleşme ile pay gruplarına, pay sahibi gruplarına²⁶ ve azınlık pay sahiplerine²⁷, yönetim kurulunda temsil edilme hakkının tanınabileceği ve ken-

²⁶ Aynı özelliğe sahip pay sahiplerinin de bir pay grubu oluşturduğu yönünde bkz. PULAŞLI, Şerh, s. 1228, N. 214.

²⁷ *Ulusoy*, önceden hangi pay sahiplerinin yönetim kurulunda temsil edilme imtiyazına sahip olduğunun tespit edilebildiği durumlarda bunun, teknik anlamda azınlık hakkı olmayıp grup pay sahiplerine tanınmış imtiyaz olacağını; TTK m.360 hükmü kapsamında azınlık kavramından, “*önceden belirlenmemiş, her yönetim kurulu seçimlerinde farklı pay sahiplerinden fiilen oluşturulan azınlık pay sahipleri*”nin anlaşılması gerektiğini belirtmiştir, (Erol ULUSOY, **Anonim Şirketlerde Azınlık Hakları**, Ankara 2014, s. 21). *Yazar* ayrıca, azınlığa tanınan yönetim kurulunda temsil hakkını, “*esas sözleşme ile tanınma şartına bağlı bir azınlık hakkı*” olarak kabul etmekte; azınlık kavramı değişken bir statü olduğu için, tanınan temsil hakkının, bir grup imtiyazı olmadığını; “*imtiyaz benzeri nitelik taşıyan bir hak*” olduğunu ifade etmektedir, (s. 153). *Pulaşlı*, azınlık kavramının değişken ve nispi bir kavram olduğunu düşünmektedir, (PULAŞLI, Şerh, s. 1233, N. 220). Ayrıca bkz. TEKİNALP, s. 231, N. 12-18. *Kırca* ise, kanun koyucunun, “*azlık*” kavramı ile ilk iki guruba ek üçüncü bir grup yaratmak amacı taşımadığını düşünmektedir, (İsmail KIRCA/ Feyzan Hayal ŞEHİRALİ ÇELİK/ Çağlar MANAVGAT, **Anonim Şirketler Hukuku**, C. 1, Temel Kavram ve İlkeler, Kuruluş, Yönetim Kurulu, Ankara 2013, s. 431-432). TTK m.360 kapsamında azınlık kavramının “*fiili azınlık*” olarak nitelendirilmesi yönünde bkz. M. Özgür, FALCIOĞLU, “Azınlığın Yönetim Kurulunda Temsili”, **Anonim Şirketlerde Bireysel ve Azınlık Pay Sahibi Hakları**, (Ed. Erol Ulusoy), B. 2, Ankara 2016, s. 218. Kanaatimizce, azınlık pay sahiplerinin önceden belirlenmemiş, her somut olayda farklı kişilerden oluşan fiili azınlık olduğu görüşü, imtiyazların belirliliği ilkesi ile taban tabana zıt bir yorum oluşturacağından, ilk görüşe katılmaya imkân görmüyoruz. Kanun koyucunun azınlık kavramı ile yeni bir grup yaratma amacı taşımadığı fikrini de şu gerekçeyle destekleyemiyoruz: Her şeyden önce, yönetim kurulunda temsil edilme hakkı, temelde şirkette hâkim konumda olmayan, diğer bir ifadeyle azınlıkta kalmış pay sahiplerine, yönetime etkiye bulunabilme imkânı bahsedebilmeleri amacıyla tanınmakta olduğundan; buna rağmen Kanunda ayrıca azınlıktan bahsedilmiş olması karşısında, azınlığın ayrı bir grup olarak kabulü zorunlu olduğundan ve hüküm, emredici mahiyet taşımadığından, azınlık kavramından, İsviçre Hukukunda benimsendiği şekilde, her hâlde aynı hukuki konuma sahip diğer pay sahiplerinin anlaşılamayacağı düşüncesindeyiz. İsviçre’de oy hakkı ve malvarlığı haklarına ilişkin olarak birden fazla pay grubuna mensup pay sahiplerine tanınan temsil hakkı, emredici olduğundan, azınlık kavramından, geniş anlamda azınlığın anlaşılabilirliği kabul edilebilir. Ancak TTK m.360 hükmünde, gerçek anlamıyla bir imtiyaz hakkı tanınmak istenilmiştir. Şirketlere, iyi tanımlanmış bir azlık pay sahibi tespiti ile bu kişilere ait paylara imtiyaz tanınmasına müsaade edilmiş görünmektedir. İmtiyazların belirliliği ilkesinin ihlal edilmemesinin tek yolu ise, TTK m.360/2 hükmünde de açıkça belirtildiği gibi, imtiyazın paya tanındığını kabul etmektir. Azınlık paylarına tanınacak imtiyaz, pay sahipleri grubuna tanınandan farklı olarak, pay sahiplerinin özellikleri kriterine göre değil; esas sözleşmede esas alınacak başkaca fakat sürekli nitelikteki ayrıncı özelliklere göre belirlenebilecektir. Bu bağlamda, sermayenin sadece belirli bir oranını teşkil eden payların yönetimde temsil imtiyazına sahip olacağı, tek başına öngörülebilir olmayaca-

disine bu hakkın tanındığı payların, *imtiyazlı* olduğu ifade edilmiştir²⁸ (TTK m.360). Yönetim kurulu üyeleri, bu grup veya kişiler arasından seçilebileceği gibi, bu grup veya kişilere, aday önerme hakkının (*Vorschlagsrecht*) tanınması da mümkündür; ancak genel kurul devre dışı bırakılarak doğrudan yönetim kuruluna üye gönderme hakkının tanınması, genel kurulun devredilemez görev ve yetkilerine müdahale anlamı taşıyacağı gibi, emredici hükümler ilkesine de aykırılık oluşturacaktır²⁹. Önerilen adayın veya hakkın tanındığı gruba ve azlığa mensup adayın seçimi, genel kurulun devredilemez görev ve yetkilerine girmekte ise de (TTK m.408/2,b) kanun koyucu, haklı bir sebep bulunmadığı takdirde genel kurulun bu kişileri seçme konusunda takdir hakkına sahip olmadığını hükme bağlamakla pay ve pay sahibi grupları ile azınlık pay sahiplerine, *bağlayıcı öneride bulunma hakkı* bahşetmiştir. Kanun koyucu, yönetim kurulunda temsil edilme hakkını, emredici şekilde düzenlememiş; bu konuda şirketlere düzenleme serbestisi tanımıştır. Şirketler, esas sözleşmelerinde yönetim kurulunda temsil edilme hakkını bir kere tanıdıkları takdirde ise, ret için haklı sebep bulunmadıkça, önerilen adayı seçmek zorunda bırakılmışlardır³⁰.

ğından, salt sermaye kriteri esas alınmamalı; buna ilave olarak payların pay senedi numaralarının belirtilmesi ya da payların bağlı nama yazılı olmaları gibi başkaca şartlar sözleşme ile belirlenmelidir. Dolayısıyla azınlık pay sahiplerinin tespitindeki güçlük, azınlığa tanınacak imtiyazların, belirlilik ilkesini ihlal etmemesi için, en az çifte kriter benimsenmesini gerekli kılmaktadır. Aynı yönde bkz. KUNZ, §6, s. 405, N. 107. “Anonim ortaklık anasözleşmesinin 10’uncu maddesinde öngörülen %50,5 payı temsil eden ortakların göstereceği adaylardan ortaklığın beş kişilik yönetim kurulunun üç kişisinin seçilebileceği koşulu imtiyaz değildir.” (Y. 11. HD.’nin T. 22.10.1991, E.1656/K. 5573 sayılı kararı için bkz. Gönen ERİŞ, **Açıklamalı-İçtihatlı 6335-6552-6728 Sayılı Kanunlarla Güncellenmiş TTK Hükümlerine Göre Ticari İşletme ve Şirketler**, C. III, B. 3, Ankara 2017, s. 2468). İsviçre Hukukunda küçük anonim şirketlere ilişkin olarak Art.709 OR hükmüne üçüncü fıkra olarak; sermayenin asgari %20’sini oluşturan her pay sahibinin veya pay sahibi grubunun yönetim kurulunda en az bir temsilciyi seçmek için genel kurula öneride bulunma hakkına sahip olduğu ve genel kurulun öneriyi sadece önemli sebeple reddedebileceği yönünde bir hükmün yer alması önerisi için bkz. Alain, HIRSCH/Peter, NOBEL, “Projekt einer privaten Aktiengesellschaft”, **SZW/RSDA**, 3/97, s. 134.

²⁸ Kârda, oyda, tasfiye payında veya diğer herhangi bir malvarlığı hakkında imtiyazlı olan bir pay grubuna, yönetim kurulunda temsil hakkında imtiyaz tanındığı takdirde, her iki imtiyaz birbirinden bağımsız şekilde değerlendirilmelidir. (Bkz. ULUSOY, s. 147). Mehz Hukukun aksine Türk Hukukunda yönetim kurulunda temsil edilme hakkının, özel bir grup hakkı değil; imtiyaz hakkı olduğu yönünde bkz. PULAŞLI, Şerh, s. 1222, N. 195.

²⁹ KIRCA/ŞEHİRALİ ÇELİK/MANAVGAT, s. 433. Bu yönde ayrıca bkz. BGE 66 II 43, s. 50-51.

³⁰ Bu zorunluluk nedeniyle yönetim kurulu seçimine ilişkin bu yöntemin, “*karma yapı*” olarak tanımlandığı yönünde bkz. KIRCA/ŞEHİRALİ ÇELİK/MANAVGAT, s. 436. Genel kurulun bu yükümlülüğüne aykırı hareket etmesi durumunda ise, sicil müdürlerinin, TSY m.34/1, (ç) bendi hükmü gereğince, tescil edilecek olgunun, şirket sözleşmesine ve Kanunun emredici

B. OY HAKKINDA İMTİYAZLI PAY GRUBUNUN YÖNETİM KURULUNDA TEMSİL EDİLMESİ

1. Şirkette Oy Hakkında İmtiyazlı Pay Grubunun Bulunması

Oy hakkında imtiyaz (*Mehrstimmrecht*), imtiyazın bir türü olarak³¹ belirli paylara, sermayeye katılma ölçüsünü aşarak, diğer paylara (*adi paylara*) kıyasla oy hakkının kapsam itibarıyla daha fazla sayıda ya da daha güçlü şekilde tanınmasıdır³². Oy hakkında imtiyaz, ilk esas sözleşmede veya esas sözleşme değiştirilerek tanınabilecek olsa da sözleşmede açıkça ve belirli şekilde³³; Kanunda emredici şekilde öngörülen imtiyaz tanıma şekline (*açık/doğrudan imtiyaz*³⁴) uygun ve paya bağlı olarak düzenlenmelidir (TTK m.478/1).

Sermayeye iştirakin, şirket üzerindeki hâkimiyet hakkını elde etmede belirleyici olmasına önemli bir istisna teşkil eden oy hakkında imtiyaz, bu hakka sahip pay grubunun, diğer paylara veya pay gruplarına nazaran daha fazla sayıda ya da daha güçlü şekilde oy hakkına sahip olmasına imkân tanıdığından, imtiyazın esas sözleşmede düzenlenme şekline bağlı olarak şirket pay yapısında, en az iki pay grubunun (*oyda imtiyazlı paylar- imtiyazsız (adi) paylar şeklinde*) ortaya çıkmasına yol açar.

Kanunda, oy hakkında olduğu gibi, oy hakkında imtiyazın da paya bağlandığı bir sistem kabul edilirken, imtiyazlı paylara ilişkin TTK m.478/3 hükmünde, “*belirli grupların yönetim kurulunda temsil edilmesi*” kenar başlıklı

hükümlerine aykırılığı gerekçesiyle tescil isteğini reddedebileceği söylenebilir.

³¹ İsviçre Hukukunda oy hakkında imtiyazlı payların, imtiyazlı payların alt türü olarak değil, ayrı bir pay kategorisi olarak kabul edildiği yönünde bkz. Peter FORSTMOSER/ Arthur, MEIER-HAYOZ/ Peter NOBEL, *Schweizerisches Aktienrecht*, Bern 1996, §26, N. 16, s. 271; Jung, PETER, *Gesellschaftsrecht*, Zurich, 2016, s. 395-396.

³² FORSTMOSER/MEIER-HAYOZ/NOBEL, §24, N. 95 vd., s. 236 vd.; KENDİGELEN, *Oy Hakkında İmtiyaz*, s. 349; Ünal, TEKİNALP, *Sermaye Ortaklıklarının Yeni Hukuku*, B. 4, İstanbul 2015, s. 86, N. 9-09g; Güzin, ÜÇİŞİK/Aydın, ÇELİK, *Anonim Ortaklıklar Hukuku*, I. Cilt, Ankara 2013, s. 306. Oy hakkından öncelikle yararlanma şeklinde bir imtiyaz hakkının oluşturulamayacağı yönünde bkz. Abuzer KENDİGELEN, *Anonim Ortaklıkta Yönetime Katılma Haklarında İmtiyaz*, İstanbul 1999, s. 48, (Yönetime Katılma Hakkı). Gerçekten de oy hakkından öncelikle yararlanma şeklinde bir imtiyaz, adi pay sahiplerinin Kanunda vazgeçilemez hak şeklinde düzenlenen asgari oy haklarını, geçici bir süre için dahi olsa Kanuna aykırı şekilde kullanamamaları sonucunu ortaya çıkaracağından kabul edilemez.

³³ Kanun koyucunun buradaki amacı, esas sözleşmede “*imtiyaz*” kelimesinin kullanılmış olması değil; belirli payların imtiyazlı kılındığının esas sözleşmeden açıkça anlaşılması; imtiyazın kapsam ve sınırlarının belirlenmiş olmasıdır.

³⁴ Eşit itibari değerli paylara farklı sayıda oy hakkı bahşetmek suretiyle paylar arasında oy hakkı bakımından grup farklılığı (*adi pay grubu- imtiyazlı pay grubu*) oluşturmaktır.

TTK m. 360 hükmü saklı tutulmuştur. Böylelikle imtiyazın, esas sözleşme ile farklı ölçütlere göre oluşturulan gruplara da tanınabileceği (*grup imtiyazı*) kabul edilmiştir³⁵. Nitekim TTK m.360 hükmünün gerekçesinde de temsil hakkının, belirli pay sahipleri grupları ile belirli pay gruplarına ve azlığa bir bütün olarak tanındığından ve Yargıtay'ın, kanun koyucu tarafından benimsenen yerleşik içtihadının, "*grup imtiyazı*"na ilişkin olduğundan söz edilmektedir.

Oy hakkında imtiyazlı payların yönetim kurulunda temsilinde, oyda imtiyazlı pay gruplarının, azınlıkta kalması veya çoğunluğu oluşturması önem arz etmez; belirleyici olan, sadece oyda imtiyazlı paylar olarak ayrı bir "*grup*" oluşturmalarıdır³⁶.

2. Şirket Sözleşmesiyle Düzenlenmesi

Oy hakkında imtiyazlı pay grubuna, esas sözleşme ile "*belirli pay grubu*" olarak yönetim kurulunda temsil edilme hakkı bahşedilebilecektir³⁷. Mehaz İsviçre Hukuku'ndan farklı olarak Türk Hukuku'nda söz konusu hak, emredici bir doğaya sahip olmadığı için şirketler, *-oy hakkında imtiyazın tanınmasında dikkate alındığı gibi-* eşit işlem ilkesine uygun olması şartıyla oyda imtiyazlı paylara, yönetim kurulunda temsil edilme hakkı tanıyıp tanıma konusunda serbest bırakılmışlardır. Bu serbestlik, söz konusu hakkın bahşedilmesini, çoğunluk prensibine tâbi kılmakta olduğundan, her durumda etkili bir hak koruması bahşetmeyeceği söylenebilir. Diğer taraftan, konunun emredici şekilde düzenlendiği İsviçre'de dahi, yönetim kurulunda temsil edilme hakkı suretiyle etkili bir azınlık korumasının garanti edilmemiş olduğu; zira seçilen üyenin, diğer yönetim kurulu üyeleri ile aynı hukuki duruma sahip olduğu ve çoğunluk prensibinin uygulanmasına mani olamayacağı kabul edilmektedir³⁸.

³⁵ "*Kârda, oyda, tasfiye payında veya diğer herhangi bir malvarlığı hakkında imtiyazlı olan bir pay grubuna yönetim kurulunda temsil hakkı tanınabilir.*" (Bkz. Gerekeç TTK m.360).

³⁶ Hans Caspar, VON DER CRONE, **Aktienrecht**, Bern 2014, §4, N. 31; Max BRUNNER, **Streifzug durch die Statuten schweizerischer Publikums- Aktiengesellschaften**, Bern 1976, s. 84-85; GERSTER, s. 169; KENDİGELEN, Oy Hakkında İmtiyaz, s. 403 ve s. 413.

³⁷ PULAŞLI, Şerh, s. 1226, N. 208.

³⁸ GERSTER, s. 171. Bu konuda yapılan araştırmalardan *Münch*, 150 şirketten 14 tanesinin farklı hukuki duruma sahip paylara sahip olduğunu ve bunlardan sadece 3 tanesinin 1936 OR Art.708, Abs.4 hükmünü dikkate aldığını (Dieter MÜNCH, **Das Recht einer Aktionärsminorität auf Vertretung im Verwaltungsrat der Aktiengesellschaft, de lege lata und de lege Ferenda**, Zürich 1976, s. 63); *Brunner* ise, farklı hukuki durumdaki pay sahibi gruplarına sahip 23 şirketten sadece 3 tanesinin sözleşmesinde temsil düzenlemesine yer verdiğini belirtmiştir (BRUNNER, s. 106). *Liebi*, pay grubunun temsilcisine, çoklu oy hakları içerisinde sadece bir oy hakkı düştüğü için ve bu konuda şirket sözleşmelerinin ciddi ve kapsamlı düzenleme yapmalarına ihtiyaç duyulduğundan, yönetim kurulunda temsil

Pay gruplarının yönetim kurulunda temsili, mehz İsviçre Hukuku'nda Kanundan kaynaklanan fer'i bir özel hak (*akzessorisches Sonderrecht*) mahiyeti taşımakta³⁹; kanuni gereklilikler yerine getirilerek genel kurulun pay gruplarını kaldırma kararı neticesi, yönetim kurulunda temsil hakkının da ortadan kalkacağı; azınlık ve pay sahibi gruplarının yönetim kurulunda temsil hakkının sonraki sözleşme değişikliği suretiyle kaldırılması konusunda ise, sıkı şartların belirlenmesi gerektiği kabul edilmektedir⁴⁰. Mehz İsviçre Hukuku'nda, Türk Hukuku'ndan farklı olarak, bu hakkın tanındığı payların imtiyazlı pay kabul edileceğinden söz edilmemiş⁴¹; doktrin⁴² ve yargı uygulamasında⁴³ da daha çok bu hakkın müktesep hak karakteri taşıyıp taşımadığı konusu tartışılmıştır. Türk kanun koyucusu ise, yönetim kurulunda temsil edilme hakkı tanınan *payların* imtiyazlı sayılacağını açıkça kabul etmiş olduğundan (TTK m.360/2) imtiyazın esas sözleşme ile tanınması gereği, imtiyazın bu türü için de geçerli olacaktır⁴⁴ (TTK m.478/1).

hakkının, uygulamada yaygınlık kazanmadığını belirtmektedir, (LIEBI, s. 277, N. 358). Ayrıca Yazar, “*Şirket yönetimi üzerinde ne kadar çok etki sağlanırsa, o kadar önce vekil maliyetinden kaçınılabılır*” demek suretiyle yönetim kurulunda temsil hakkının, Asil-Vekil (*Principal-Agency*) Problemine olan etkisini formüle etmiştir, (s. 22, N. 38). Türk Sermaye Piyasasında ise, BIST 100 endeksinde otuz sekiz şirkette yönetim kurulunda temsil imtiyazı olan pay grupları tanınmış olup toplamda yüz şirketin ellisinde homojen pay yapısının bulunmadığı görülmüştür.

³⁹ LIEBI, s. 275, N. 357; BÖCKLI, §13, s. 1567, N. 71.

⁴⁰ BÖCKLI, §13, s. 1567, N. 71 ve s. 1570, N. 78. Yazar ayrıca, pay sahibi grubuna ve azlığa verilen temsil hakkının kaldırılmasında, Kanunda sadece imtiyazlı paylara bağlanmış imtiyazların ihlal edilmesi durumunda özel kurul gerekliliğinden bahsedilmiş olması gerekçeyle Art.654 OR hükmünün uygulanmayacağını belirtmiştir, (s. 1569, N. 78). İsviçre Federal Mahkemesi, bir pay sahipliği hakkının, hangi kapsamda sınırlandırılabilirliği veya pay sahibinin elinden alınabileceği ya da bunun mümkün olup olamayacağı konularında, şirket içerisindeki menfaatlerin tartışılması suretiyle belirleme yapılması gerektiğini belirtmiş; ancak devamlı, adi pay sahibinin pay kategorilerinin sürdürülmesinde müktesep hak sahibi olmadığını belirterek sözleşmeler başka türlü düzenlemedikçe, fer'i özel hakların müktesep hak olmadığına dikkat çekmiştir, (BGE 120 II 47, s. 49 ve s. 50).

⁴¹ Art.709, Abs.2 OR hükmünde azınlık pay sahiplerine ve pay sahibi gruplarına tanınan yönetim kurulunda temsil hakkının, müktesep hak karakteri taşıdığı konusunda bkz. KENDİGELEN, Yönetime Katılma Hakkı, s. 204. Kanundan doğan yönetim kurulunda temsil hakkının (Art.709, Abs.1 OR) müktesep grup hakkı (*Wohlerworbenes Gruppenrecht*) nitelendirmesi için bkz. FORSTMOSER/ MEIER-HAYOZ/ NOBEL, §39, N. 134, s. 475.

⁴² FORSTMOSER/ MEIER-HAYOZ/ NOBEL, §39, N. 134, s. 475; Art. 706b OR anlamında elinden alınmaz/mahrum bırakılmaz hak niteliğinde bulunmadığı yönünde BÖCKLI, §13, s. 1567, N. 71. Türk Hukuk doktrininde müktesep hak nitelmesi için ayrıca bkz. Hasan PULAŞLI, **Şirketler Hukuku Genel Esaslar**, B. 5, Ankara 2017, s. 422, (Genel Esaslar).

⁴³ BGE 120 II 47.

⁴⁴ Ayrıca bkz. 6362 sayılı Sermaye Piyasası Kanunu m.28/2.

Kanun koyucu, *imtiyazlı payların* sonraki esas sözleşme değişikliği suretiyle *oluşturulmasında*, adi pay sahiplerini korumak gayesiyle nitelikli sermaye çoğunluğunun gerekli olduğunu kabul etmiştir (TTK m.421/3,b). İmtiyazlı payların ilk kez oluşturulmasında veya var olan imtiyaz hakkı genişletilse dahi adi pay sahipleri ile imtiyazlı pay sahipleri arasındaki menfaat dengesinin korunması neticesini ortaya çıkarmayan imtiyazlı pay oluşturulmasına ilişkin esas sözleşme değişikliklerinde, söz konusu nitelikli sermaye çoğunluğu ile karar alınması gereğinin kabulü ışığında; oyda imtiyazlı pay grubuna yönetim kurulunda temsil hakkı tanınması, şirket içerisindeki menfaat dengesini etkiliyorsa, yönetim kurulunda temsil imtiyazına sahip payların oluşturulmasına ilişkin esas sözleşme değişikliği, nitelikli sermaye çoğunluğu ile alınmış bir genel kurul kararına ihtiyaç gösterecektir⁴⁵.

Şirketler, sözleşme serbestisi çerçevesinde yönetim kurulunda temsil hakkını belirli pay gruplarına bahsettikleri takdirde, kendisine yönetim kurulunda temsil edilme hakkı tanınan bu paylar imtiyazlı sayılacaklarından (TTK m.360/2), bu tür yeni bir imtiyazın esas sözleşme ile tanınması, genel kurulda çoğunluğu elde bulunduran oy hakkında imtiyazlı payların oy gücünü, esas sözleşme değişikliği suretiyle sınırlamak anlamına geleceğinden, genel kurulun esas sözleşme değişikliği kararının, oy hakkında imtiyazlı pay sahiplerinin yapacakları özel bir toplantıda onaylanmadıkça uygulanamaz olduğu kabul edilmelidir. Bu bağlamda, genel kurulda oy çoğunluğuna ve bu suretle yönetim kurulunu tayin etme gücüne sahip oy hakkında imtiyazlı paylara, diğer pay ya da pay sahibi grupları veya azınlık ile birlikte tanınacak yönetimde temsil edilme hakkının, oy hakkında imtiyazlı payların temsilci seçme imkânını sınırlandırdığı hallerde, bunun gerçek anlamda imtiyaz teşkil etmeyeceği ifade edilmelidir.

Belirli pay gruplarına yönetimde temsil hakkı, pay gruplarının hukuki durumları dikkate alınarak farklı kapsamda belirlenebilir mi? Kanaatimizce, şirket sözleşmesi ile kendisine şirket yönetimine etki edebilme imkânı verilen pay grupları arasında, payların sağladığı haklar dikkate alınarak farklılık yaratılması, hükmün öngörülme amacı ışığında gerekli olabilir⁴⁶. Örneğin, oyda imtiyazlı pay grubuna kıyasla, sadece kâr payında imtiyazlı kılınan pay grubuna, daha yüksek sayıda yönetim kurulunda temsilci bulundurma hakkının bahşedilmesi, nispi eşitlik (*orantılılık*) ilkesine de uygunluk taşıyabilecektir⁴⁷.

⁴⁵ Aynı yönde bkz. BGE 116 II 525; KENDİGELEN, Oy Hakkında İmtiyaz, s. 366-367; KIRCA/ŞEHİRALİ ÇELİK/MANAVGAT, s. 439.

⁴⁶ Art. 709, Abs.1 OR hükmünde, emredici şekilde, her pay kategorisine, asgari bir temsilciyi, yönetim kuruluna seçme hakkının verilmesi gerektiği belirtilmiştir.

⁴⁷ *Gerber*, bir pay kategorisine, diğerlerine nazaran daha fazla sayıda temsil hakkı verilmesinin,

Buna karşılık payları değerini kaybetmiş adi pay sahibi grubuna, şirket yönetimi üzerinde sağlanacak önemli bir etki, uygunsuz olacaktır⁴⁸. Her ne kadar TTK m.360 hükmünün amacı, tüm pay gruplarına, şirket yönetimine eşdeğerde veya orantılılık ilkesine uygun şekilde etkide bulunma imkânı bahşetmek olmasa da şirketlerin esas sözleşmelerinde, eşit işlem ilkesine riayet etmek şartıyla bu tür farklı belirlemeler kararlaştırmalarına hukuken bir engel yoktur. Kanun koyucu, imtiyaz oluşturulmasında şirketlere belirli ölçüde düzenleme serbestisi tanımış olduğundan, emredici hükümler ilkesinin ihlali de gündeme gelmeyecektir (TTK m.478/2; m.360/1). Kaldı ki kişi birliği mahiyetindeki şirketlerde geçerli çoğunluk prensibinin uygulanmasının hukuki sonuçlarından olan, yönetim üzerindeki etkinin genel kurulda çoğunluğu oluşturan pay sahiplerine ait olması, bilhassa oy hakkında imtiyazın tanındığı durumlarda orantılılık ilkesine istisna oluşturacağından, esas sözleşme ile farklı imtiyaz hakları ile donatılmış pay gruplarına, yönetim üzerinde sermaye ile orantılı etkinin bahşedilmesi, kanun koyucunun “*Ne kadar sermaye, o kadar hak (so viel Kapital so viel Rechte)*” olarak da ifade edilebilecek orantılılık ilkesini tesis etme iradesine de uygunluk taşıyacaktır. Bu bağlamda, genel kurulda oy çoğunluğuna sahip olan pay grupları hariç bırakılarak da esas sözleşme ile diğer pay gruplarına yönetimde temsil hakkı verilebilecektir. Kanaatimizce bu kabul, kanun koyucunun, pay gruplarına tanınacak yönetim kurulunda temsil hakkının imtiyaz hakkı olduğu yönündeki ifadesi ile de örtüşmektedir Ancak bu tür bir esas sözleşme hükmünün, genel kurulda çoğunluğu oluşturan oyda imtiyazlı pay grubunun imtiyaz hakkını sınırlandırmak mahiyeti taşıyacağı ve bu gerekçeyle esas sözleşme değişikliğinin uygulanması için, oyda imtiyazlı pay sahipleri özel kurulunun onayının gerekli olacağı bir kez daha ifade edilmelidir.

Yönetim kurulunda temsil edilme hakkı, sınırlandırılmasında veya kaldırılmasında, esas sözleşme ile her bir münferit pay sahibinin onayını gerekli görmek suretiyle –*mutlak müktesep hak niteliğinde*⁴⁹- güçlendirilebilir mi? Mehaz İsviçre Hukuku’nda bu şekilde, Kanunen öngörülen temsil hakkının güçlendirilebileceği ifade edilmekte⁵⁰ ise de Türk Hukukunda, kendisine yönetim kurulunda temsil hakkı bahşedilen paylar imtiyazlı sayıldığından ve

özellikle oransal temsil öngörüldüğü hallerde, Kanuna aykırı olmayacağını belirtmektedir, (GERBER, s. 114).

⁴⁸ GERBER, s. 113.

⁴⁹ Müktesep hak tanımı için ayrıca bkz. Walter René, SCHLUEP, **Die wohlerworbenen Rechte des Aktionärs und ihr Schutz nach schweizerischem Recht**, Zürich und St. Gallen, 1955, s. 4 ve s. 7.

⁵⁰ GERBER, s. 113.

sadece Kanunda bu konuda açık bir düzenlemenin yer almamasından değil; aynı zamanda TTK m.454 hükmünün 3'üncü fıkrasına ilişkin madde gerekçesinden kanun koyucunun, imtiyaz hakkının mutlak müktesep hak şeklinde düzenlenmesine olumsuz yaklaştığı sonucuna ulaşılabildiğinden, imtiyaz hakkının, esas sözleşme ile mutlak müktesep hak niteliğine büründürülmesi, emredici hükümler ilkesi ışığında mümkün görülmemektedir.

Esas sözleşmede, farklı pay gruplarına yönetim kurulunda temsil edilme hakkının bahşedilip edilmediği konusunda sicil müdürlerinin inceleme yapma yükümlülükleri olup olmadığı konusunda, daha önce ifade ettiğimiz üzere, Türk Hukukunda konu, şirketlerin takdirine bırakılmış olduğundan, sadece esas sözleşmede hakkın tanınması durumunda, sözleşme hükmünün gereğinin yerine getirilip getirilmediği hususunda sicil müdürlerinin inceleme yükümlülüklerinin doğacağı söylenebilir. Mevzuat İsviçre Hukukunda da ticaret sicil müdürlerinin inceleme yetkisi, kamusal ya da üçüncü kişilerin menfaatlerini ele alan düzenlemeler ile sınırlandırılmış olduğu ve grup temsili bu kapsamda mütalaa edilmediği için, grup temsiline yer vermeyen şirket sözleşmelerinin tescilinin, sicil müdürleri tarafından reddedilemeyeceği kabul edilmektedir⁵¹. Bununla birlikte Kanun hükmü sözleşmede dikkate alındığında⁵², sicil müdürünün, grup temsilcilerinin yönetim kuruluna atanıp atanmadığını denetlemesi gerektiği belirtilmektedir⁵³.

3. Pay Grubunun Temsilcisinin Seçilmesi

a. Genel Olarak

Oy hakkında imtiyazlı pay grubunun yönetim kurulunda temsil edilmesi için, bu pay grubu arasından seçilecek üyenin veya bu pay grubu tarafından önerilecek yönetim kurulu adayının ne şekilde belirleneceği konusunda Ka-

⁵¹ FORSTMOSER/MEIER-HAYOZ/NOBEL, §27, N. 83, s. 290; GERSTER, s. 170; GERBER, s. 114.

⁵² Bu hususta doktrinde bir görüş, şirketin sözleşmesel düzenlemeyi kendiliğinden değil; ilgili sınıfın pay sahiplerinin girişimi üzerine tanınması ya da uygulaması gerektiğini ileri sürmüştür (Bkz. VON STEIGER, s. 194; benzer yönde BRUNNER, s. 85). Bu kabul, sadece genel kurulda çoğunluğun bulunması durumunda talebin uygulanabilir hale gelmesine yol açacak ve ret kararının iptali de azınlık temsilcisinin tanınmasına değil; sadece kararın etkisizliğine yol açacaktır (Bu yönde bkz. GERSTER, s. 170). *Brunner* bu hususta, yönetim kurulunda temsile ilişkin bu düzenlemenin pay hukukunun emredici düzenlemelerine ait olsa da bu konudaki talebin tanınmasının ya da uygulanmasının küçük bir grup tarafından hukuken zorlanamayacağını ifade etmekte ve bunu, Kanundaki üzücü, elim bir boşluk olarak değerlendirmektedir (BRUNNER, s. 94). Sorunun sadece, Kanunun lafzına karşılık, pay sahibi gruplarının yönetim kurulunda temsile ilişkin doğrudan bir kanuni talep hakkı olduğunun benimsenmesi yoluyla çözümlenebileceği yönünde bkz. GERSTER, s. 171.

⁵³ VON STEIGER, s. 194.

nunda herhangi bir açık düzenleme yer olmadığından, bu konudaki belirlemeler, şirketlerin kendi sözleşmelerine bırakılmış görünmektedir⁵⁴. Grup temsilinin amacı, gruba mensup pay sahiplerinin menfaatlerinin yönetim kurulunda temsilini sağlamak olduğu içindir ki seçim prosedürü, grup temsilcisinin, temsil edilen pay sahiplerinin güvenine sahip bir kişi olmasını temin etmelidir⁵⁵.

b. Temsilcinin Hukuki Niteliği

Temsilci, hukuki sonuçları doğrudan temsil olunan kişinin hukuk alanında doğması için, kendisine temsil olunan ad ve hesabına işlemlerde bulunma yetkisi verilen, fiil ehliyetine sahip kişidir⁵⁶ (TTK m.359/3). Burada söz konusu olan temsil, aktif, doğrudan doğruya ve iradi temsildir. Pay gruplarının yönetim kurulunda temsili amacıyla belirlenen temsilci kavramından ise, bir hak süjesinin iradesi ile veya bu hak süjesi üzerinde hâkimiyet yetkisine sahip olanların isteği ile temsile yetkilendirilmiş kişi anlaşılmalıdır⁵⁷. Diğer bir ifadeyle temsilci, birden fazla paydan/pay sahibinden oluştuğu hallerde grubun çoğunluğunun uygun gördüğü kişidir.

İsviçre Federal Mahkemesi, verdiği bir kararda, pay grubunun temsilcisi olarak sadece, pay sahipliği suretiyle ilgili pay kategorisi ile yakından ilgilenen kişinin seçilebileceği görüşünü savunmuştur⁵⁸. Bu görüş, grup menfaatlerinin korunması bakış açısıyla haklı bulunabilirse de İsviçre Borçlar Kanunu'nda ve aday önerme hakkı bağlamında TTK'de, yönetim kurulu üyeliğine seçilecek

⁵⁴ LIEBI, s. 275, N. 358. Türk Hukukunda, kamu tüzel kişilerine tanınan yönetim kuruluna üye gönderme hakkı (TTK m.334), esas sözleşme ile oyda imtiyazlı pay grubuna tanınmaz; zira emredici hükümler ilkesi buna engel teşkil edecektir (TTK m.340). Ancak İsviçre Hukukunda emredici hükümler ilkesi benimsenmediğinden, Art.762 OR hükmü gereğince tanınan gönderme hakkının, belirli pay kategorisi temsilcileri için de geçerli olabileceği ifade edilmektedir, (Bu yönde bkz. GERSTER, s. 172).

⁵⁵ Paul HELD, "Die Vertretung von Aktionargruppen in der Verwaltung", **Schweizerische Juristen-Zeitung**, 36. Jahrgang, Zürich 1939/1940, s. 64; WERNLI/RIZZI, (Heinrich HONSELL / Nedim Peter VOGT/ Rolf WATTER), **Basler Kommentar, Obligationenrecht II**, 5. Aufl., Art. 530-964 OR, §709, N. 12, s. 1092; GERSTER, s. 172. *Gerber*, "temsilci" kavramının çok dar yorumlanamayacağını; grubun güvendiği kişinin seçilmesinin gerekli olmadığını; başlangıçtan itibaren grubun güvensizliğine mazhar olmayan, gruba mensup bir kişinin seçilmesinin yeterli olduğunu söylemektedir, (GERBER, s. 112).

⁵⁶ Ayrıca bkz. Fikret EREN, **Borçlar Hukuku Genel Hükümler**, B. 23, Ankara 2018, s. 458. Gerçek veya tüzel kişi olabilir. Bu yönde bkz. FALCIOĞLU, s. 228.

⁵⁷ HELD, s. 64. Dolayısıyla her bir imtiyazlı pay sahibinin, sadece bu özelliği sebebiyle imtiyazlı pay sahiplerinin çoğunluğunun iradesine karşılık grup temsilcisi sıfatıyla yönetim kurulunda yer alması, grup temsili kavramına ve genel kabul gören yaklaşıma aykırılık taşıyacaktır.

⁵⁸ BGE 66 II 43, s. 53.

kişinin sahip olması gereken özellikler arasında bu tür bir sınırlandırmaya gidilmediği gibi, bu gerekçeyle önerilen adayın *haklı sebeple* reddedilmesinden de söz edilemeyecektir. Her ne kadar hakkın tanındığı pay grubu içerisindeki büyük pay sahiplerinin, grup menfaatlerini temsilde daha etkin olabileceği akla uygun olsa da pay grubu içerisinde yer alan küçük pay sahiplerinden birisinin de aynı temsil etkisini gösteremeyeceği baştan varsayılarak bu tür bir sınırlandırmaya gidilemeyeceği kanaatindeyiz. Uygulamada genellikle, hakkın tanındığı pay grubunun paylarını elinde tutan kişilerin, yönetim kurulu adayı olarak seçildiği gözlenmiş ise de⁵⁹ ilgili pay grubunun, temsilcileri olarak kimi/kimileri önerecekleri konusunda karar verme özgürlüğüne sahip olduğu vurgulanmalıdır.

Bununla birlikte ilgili pay grubunun paylarına sahip iken seçilen temsilci, sonradan paylarını satsa dahi, kural olarak grup temsilciliği görevi sona ermeyecektir. Ancak esas sözleşmede, yönetim kurulu üyeliği için gerekli şartlar arasında, ilgili pay grubunun paylarına sahip olmak aranmakta ise, ancak bu takdirde önerilecek temsilcinin, pay sahibi olması gerektiğinden bahisle reddedilmesi haklı kabul edilebilecektir (TTK m.363/2; karşı. TTK m.425/1).

Bir şirkette, farklı hukuki konumda olan birden fazla pay grubunun varlığında (*oyda imtiyazlı ve kâr payında imtiyazlı pay gruplarının varlığında*), gruplar, aynı kişiyi (*oyda imtiyazlı pay grubuna mensup pay sahibini*) yönetim kuruluna aday olarak gösterebilir mi? Yoksa bu ihtimalde, genel kurulun, önerilen adayı reddetmek için dayanabileceği bir haklı sebep ortaya çıkar mı? Kanaatimizce, yönetim kurulu üyeliği için gösterilecek adayın, kendisini aday olarak gösteren gruba mensup olması aksi kararlaştırılmadığı sürece şart olmadığından, bir kişinin, iki farklı pay grubunun çoğunluğunun güvenini alarak aday olarak gösterilmesinde hukuki bir engel yoktur. Yönetim kurulu, yetki mücadelesinin yaşandığı yer olmadığından ve yönetim kuruluna seçilen adayın, şirketin genel menfaatleri ile kesiştiği ölçüde grup menfaatlerini gözeterek olmasından hareketle⁶⁰ yönetim kurulunda aynı kişi tarafından temsilin mümkün olacağı; ancak bu halde dahi temsilcinin, -çift temsil ilişkisine kıyasen⁶¹- gruplardan hiçbirisinin menfaatini ihlal etmemeye özen göstermesinin gerekeceği ifade edilmelidir.

⁵⁹ Adrian PLÜSS, *Die Rechtsstellung des Verwaltungsratsmitglieds*, Zürich 1990, s. 79.

⁶⁰ HELD, s. 65.

⁶¹ Çift temsil ilişkisi hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. EREN, s. 467.

c. İlk adım: Adayın, İmtiyazlı Pay Grubu İçerisinden veya Bu Grup Tarafından Belirlenmesi

Şirket esas sözleşmesi ile yönetim kurulu üyesinin, oy hakkında imtiyazlı pay grubu içerisinden, doğrudan genel kurul kararı ile seçilmesi kararlaştırılmışsa, bu hallerde aday önermek amacıyla özel bir toplantının yapılması gerekmeyeceğinden, *–aksine daha ağır nisap öngörülmüş bulunan haller hariç–* genel kurulda oy çoğunluğuna sahip pay sahibi/pay sahipleri, ilgili üyeyi seçebilecek; ilgili grupta, yönetim kurulu üyeliğine uygun herhangi bir pay sahibinin olmaması durumunda ise, genel kurul, haklı sebebin varlığına dayanarak seçim hakkını serbestçe kullanabilecektir⁶².

Şirket esas sözleşmesinde yönetim kurulu üyeliği için aday önerme hakkı tanınmış ise, adayın, ilgili pay grubu tarafından belirlenmesi, *–ilgili payların, tek bir pay sahibinin elinde toplanması hariç–* özel veya ayrı bir kurulun⁶³ toplanmasını gerektirecek olup bu hallerde niteliğine uygun düştüğü ölçüde, imtiyazlı pay sahipleri özel kurulu ve genel kurul toplantılarına ilişkin hükümler kıyasen uygulama alanı bulacaktır⁶⁴. Bu bağlamda toplantıdaki her pay sahibi imtiyazlı oy hakkına sahip olacağından, oy çoğunluğunun hesaplanmasında oyda imtiyazların dikkate alınıp alınmaması önem arz etmeyecektir.

Şirkette birden fazla pay grubuna aynı anda mensup olan pay sahiplerinin bulunması durumunda, bu pay sahiplerinin, yönetim kuruluna aday önermek amacıyla birden fazla özel kurul toplantısına katılmaları gerekli olacaktır. Bununla birlikte bu uygulama, her iki grubun paylarını elinde tutan pay sahiplerinin özel kurul üzerinde hâkimiyet kurmasına ve yönetim kurulunda temsil

⁶² İmtiyazlı pay grubu, toplantı yapılmasına gerek olmayan bu durumda toplantı yapmış ve oy birliği ile bir aday önermişse, bu adayın genel kurul tarafından yönetim kurulu üyeliğine seçilmemiş olması, haklı sebebin varlığını şart koşan kural duruma girmez; meğerki dürüstlük kuralına aykırılığın şartları somut olayda gerçekleşmiş olsun (Bkz. KIRCA/ŞEHİRALİ ÇELİK/MANAVGAT, s. 436).

⁶³ MULLER/LIPP/PLÜSS, s. 596. “Anonim ortaklık ana sözleşmesinde bir grup imtiyazlı pay sahipleri için aday gösterme hakkı öngörülmüş olsa bile, bu grubun müşterek bir kararla aday gösterme zorunluluğu yoktur. Ancak, müşterek bir kararla aday gösterilmesine karşın, anonim ortaklık genel kurulu, aynı imtiyazlı grubun diğer pay sahiplerinin gösterdiği adaylardan dahi yönetim kuruluna üye seçebilir” (Y. 11. HD.’nin T. 05.05.1994, E. 7146/K. 3903 sayılı kararı için bkz. ERİŞ, s. 2468). Kanaatimizce ilgili grubun çoğunluğunun önereceği adayın seçilmesi, hükmün, ilgili pay grubunun menfaatlerinin –şirket menfaatiyle örtüştüğü müddetçe– yönetim kurulunda gözetilmesi amacıyla uygunluk taşımaktadır. Bu gerekçeyle şirket sözleşmesinde aday önerme hakkının tanındığı durumlarda, temsilci adayının, ilgili pay grubunun müşterek kararıyla belirlenmesi *–Kanunun lafzında açıkça yer verilirse de–* işin doğası gereğidir. Halka açık şirketlerde özel kurulun yapılmasında objektif güçlük ortaya çıkacağı yönünde bkz. VON DER CRONE, §4, N. 33.

⁶⁴ KIRCA/ŞEHİRALİ ÇELİK/MANAVGAT, s. 433; PULAŞLI, Şerh, s. 1238, N. 230-231.

olanağının pratik değerinin azalmasına yol açabilecektir⁶⁵.

Genel kurula aday önermek amacıyla hakkın tanındığı ilgili gruba mensup pay sahipleri tarafından yapılacak toplantıda, çağrının şekli, süresi, toplantı yeri ve çağrısız genel kurula ilişkin hükümler kıyasen uygulanabilecektir⁶⁶. Toplantı ve karar yeter sayılarına ilişkin olarak, imtiyazlı pay sahipleri özel kurulu ile genel kurula ilişkin düzenlemeler, aday belirleme toplantısının niteliğine uygun düşmediğinden⁶⁷, kanaatimizce herhangi bir toplantı nisabı aramak isabetli olmayacaktır. Zira toplantı nisabı öngörmek, aday belirleme hakkının kullanılmasını, Kanunda öngörülmemiş şekilde güçleştirecek ve bu hakkın tanınma amacına engel oluşturacaktır. Toplantı yapılamadığı durumlarda, ilgili grup pay sahiplerinin aday belirleme hakkından feragat ettikleri kabul edileceğinden, toplantı nisabı aramak suretiyle bir anlamda bu hakkın genel kurula geçmesine zemin hazırlanmış olacaktır. Bununla birlikte pay grubunun menfaatlerini korumak amacıyla belirlenecek adayın, grubun çoğunluğunun güvenini kazanmış bir kişi olması amaca uygun olacağından, en azından sadece karar yeter sayısı için çoğunluk prensibinin uygulanması gerekli görülmelidir⁶⁸. Diğer taraftan, karar yeter sayısı için, esas sözleşme ile

⁶⁵ VON DER CRONE, §4, N. 32.

⁶⁶ *Kırca*, aday önerme toplantısı için özel bir çağrı şekli ve çağrı merasimine ihtiyaç olmayacağını; zira makul pay sahiplerinin, en geç yönetim kurulu adayının seçilmesine ilişkin gündem maddesinin görüşülmesi öncesinde bu toplantıyı yapacaklarını; yine de genel kurul toplantısına çağrı ve ilanlarda, aday belirleme toplantısına ilişkin olarak açıklama yapılmasının faydalı olacağını belirtmektedir, (KIRCA/ŞEHİRALİ ÇELİK/MANAVGAT, s. 434).

⁶⁷ *Brunner*, grup temsilcisinin belirlenmesinde, sözleşmelerin, toplantıda temsil edilen oy hakkına sahip payların mutlak çoğunluğundan daha büyük bir çoğunluğu gerekli göremeyeceğini; her halde ikinci ve üçüncü seçim turunda istemeyeceğini belirtmiştir, (BRUNNER, s. 88). *Kırca* ise, hakkın kullanılmasından feragatin mümkün olmasından hareketle ikinci toplantı yapmaya ihtiyaç olmadığını belirterek toplantı nisabının aranmaması yönünde görüş beyan etmiş; karar nisabı için, toplantıda hazır bulunan oyların çoğunluğunun aranması gerektiğini ifade etmiştir, (KIRCA/ŞEHİRALİ ÇELİK/MANAVGAT, s. 435). *Teoman*, kendisine yönetim kurulunda temsil edilme hakkı verilen pay gruplarının, adaylarını belirlemek amacıyla özel bir genel kurul yapmalarının gerekli olduğunu belirterek 6762 sayılı TTK dönemindeki imtiyazlı pay sahipleri genel kuruluna ilişkin hükmün, imtiyazlı pay sahiplerinin haklarını ihlal edebilecek ana sözleşme değişiklikleri ile esas sermayenin artırılması kararlarında uygulanabileceğini; aday belirleme toplantısında ise, ayrıcalık hakkının kullanılmasının söz konusu olduğunu; aday belirleme toplantısında, genel kurul toplantı yeter sayılarının aranmasını (6762 sayılı TTK m.372), özel genel kurulun yapılmasını engelleyebileceğini; bu gerekçeyle aday belirleme toplantısının yapılma ve karar alma koşullarının güçleştirilmemesi gerektiğini ve bu bağlamda herhangi bir toplantı ve karar yeter sayısının aranmaması gerektiğini düşünmektedir, (Ömer TEOMAN, Otuz Yıl Ticaret Hukuku, **Tüm Makalelerim**, C. II, (1982-2001), s. 395-401).

⁶⁸ Temsilci belirlemek amacıyla yapılacak özel kurul toplantısında, TTK m.418 hükmündeki genel kurulun adi toplantı nisabının kıyasen uygulanacağı; oyların çoğunluğu ile karar alın-

mutlak çoğunluktan daha büyük bir çoğunluk aramak da hakkın kullanılmasını güçleştireceğinden, esas sözleşme ile bu yönde bir belirleme yapılmasının, temsil hakkının amacı ile bağdaşmayacağı kabulü gerekir. Nihayet aday önerme kararının iptali dava edilebilir⁶⁹.

Oy hakkında imtiyazlı pay grubunun yönetim kurulundaki temsilcinin ne şekilde belirleneceği konusunda, Kanunda herhangi bir açık hüküm sevk edilmemiş; bu konudaki belirleme, şirket sözleşmelerine bırakılmıştır. Şirket esas sözleşmesinde yönetim kurulu üyeliği için aday önerme hakkının tanındığı durumlarda, oyda imtiyazlı pay grubu, -yeni düzenleme ışığında yönetim kurulu üyeleri pay sahibi dahi olmak zorunda olmadıklarından- ilgili pay grubunda pay sahibi olmaları kural olarak gerekli olmayan⁷⁰, bir veya daha fazla⁷¹ kişiyi aday olarak önerebilir⁷². Esas sözleşme ile oyda imtiyazlı pay grubuna, yönetim kuruluna üç aday önerme hakkının tanındığı bir durumda, pay grubu-

cağı yönünde ayrıca bkz. PULAŞLI, Şerh, s. 1239, N. 234.

⁶⁹ *Kendigelen ve Kırca*, aday önerme kararının iptaline ilişkin talebin, genel kurulun seçim kararının iptali davası içerisinde incelenmesinin, pratik bir çözüm olacağı görüşündedirler, (KENDİGELEN, Yönetime Katılma Hakkı, s. 268-269; KIRCA/ŞEHİRALİ ÇELİK/MANAVGAT, s. 435). Her ne kadar iki davada davalı taraf farklı ve dava konusu farklılaşabilecek olsa da aday belirlemeye yönelik toplantıda alınan kararın iptali, genel kurulun önerilen adayı yönetim kurulu üyesi olarak seçme kararının da iptali neticesini doğurabileceğinden, her iki davanın birlikte görülmesi usul ekonomisi ilkesine de hizmet edecek bir çözüm olacaktır.

⁷⁰ MULLER/LIPP/PLÜSS, s. 596; VON DER CRONE, §4, N. 32. Aksi görüşte olan *Stach*, önerilmiş adayın, pay sahipliği vasıtasıyla ilgili pay grubuna ait olması gerektiğini düşünmektedir, (Bkz. STACH, (KOSTKIEWICZ/WOLF/AMSTUTZ/FANKHAUSER), s. 1797, N. 5). Kanaatimizce, Art.707, Abs.1 OR ve TTK m.359/1 hükümleri ile getirilen düzenleme ışığında, yönetim kurulu üyesi olarak atanacak kişilerin, pay sahibi olmaları zorunlu olmayıp Kanunda ya da esas sözleşmede öngörülen niteliklere sahip olmak ve seçilme engellerine sahip olmamak şartıyla hakkın tanındığı pay grubunun, grup üyesi olmayan bir kişiyi yönetim kurulu üyesi adayı olarak gösterebileceği kabul edilmelidir. *Wernli/Rizzi* de yönetim kurulu üyeliği için pay sahibi olma şartının aranmadığını belirtmekte; ancak eskiden olduğu gibi, pay sahipliğinin sözleşme suretiyle şart koşulabileceğini; ancak temsilcinin her şeyden evvel ilgili pay kategorisi ile ilgilenmek zorunda bırakılmayacağını; çünkü seçilmiş kişi, önerilmekle ilgili pay sahiplerinin güvenini elde ettiğinde, yönetim kurulu üyeliğini icra etmek için gerekli kişisel ve mesleki niteliklere sahip olduğunda ve genel seçilebilirlik şartlarını yerine getirdiğinde, bunların yeterli olacağını belirtmektedir, (WERNLI/RIZZI, (HONSELL/VOGT/WATTER), §709, N. 12, s. 1092).

⁷¹ HELD, s. 65; BRUNNER, s. 88. TTK m.360/1 hükmünün lafzı, sanki tek bir adayın önerilmesi gerektiği yorumunu yapmaya imkân tanısa da esas sözleşme ile ilgili pay grubuna, birden fazla aday önerme hakkının tanınmasına hiçbir hukuki engel olmadığı gibi, bu yolun tercih edilmesi, pay grupları arasında eşit işlem ilkesine uygunluk açısından gerekli de olacaktır.

⁷² GERSTER, s. 173.

nun çoğunluğu, ilgili grupta pay sahibi olan ya da olmayan üç kişiyi eşit veya yaklaşık olarak eşit şekilde uygun bulmalıdır⁷³. Bu aşamada, oy hakkında imtiyazlı pay grubunun sadece bir kişiyi, grubun çıkarlarını korumaya uygun temsilci olarak seçmesi durumunda, diğer iki üyenin ne şekilde belirleneceği sorunu ortaya çıkabilir. Yasal düzenleme gereğince esas sözleşme ile temsil imtiyazının tanınması, ilgili pay grubuna, grubun çoğunluğunun uygun bulunduğu temsilcinin seçilmesi konusunda herhangi bir garanti vermemektedir⁷⁴. Çoklu öneri hakkı, hiçbir şekilde grubun temsilci seçme hakkını garanti altına alacak şekilde uygulanamaz; aksi halde yönetim kurulu, adeta pay grubunun çoğunluğunun uygun bulunduğu bir organ olarak ortaya çıkar⁷⁵. Bu durumlarda, oyda imtiyazlı pay grubunun, yönetim kuruluna aday belirleme yetkisinden feragat ettiği kabul edilmelidir⁷⁶.

d. İkinci adım: Yönetim Kurulu Üyesinin Genel Kurul Tarafından Seçilmesi

İlk aşama olan, oyda imtiyazlı pay grubu tarafından yönetim kurulu üyeliğine önerilecek aday seçildikten sonra, önerilen adayın genel kurul kararı ile seçildiği ikinci aşamaya geçilir. Oy hakkında imtiyazlı pay grubuna esas sözleşme ile yönetim kurulunda temsil edilme hakkının tanınması durumunda dahi, bu grup tarafından önerilen adayın veya bu gruba mensup adayın, *genel kurul tarafından* seçilmesi gereklidir⁷⁷ (TTK m.408/2, (b); m.360/1). Esas sözleşmede örneğin, oyda imtiyazlı pay grubunun yönetim kuruluna 2 üyeyi seçebileceği yönünde bir seçim şekli kararlaştırılmaz; böyle bir sözleşme hükmü, anonim şirketin temel yapısına ve emredici hükümler ilkesine aykırı olacağından, batıl kabul edilecektir⁷⁸ (TTK m.340, m.408/2, (b), m.447). Yönetim kurulu üyelerinin seçilmesi, genel kurulun devredilemez yetkileri arasında yer aldığından (TTK m.408/2, (b)), grup imtiyazının ya da grup tem-

⁷³ HELD, s. 65.

⁷⁴ HELD, s. 65-66.

⁷⁵ HELD, s. 66.

⁷⁶ *Kırca*, münferit bazı seçimlerde grup pay sahiplerinin, aday önerme hakkını kullanmaktan feragat etmeleri durumunda, yönetim kurulu üyesinin belirlenmesi yetkisinin genel kurula döneceğini ifade etmiştir, (KIRCA/ŞEHİRALİ ÇELİK/MANAVGAT, s. 436). Ancak önemle ifade edilmelidir ki grup pay sahipleri, yönetim kurulu üyeliği için aday belirledikleri hallerde, bu öneri bağlayıcı dahi olsa, yönetim kurulu üyesini belirleme yetkisi münhasıran genel kurulda kalmaya devam etmekte; haklı sebepler varsa genel kurul, önerilen adayı reddedebilmektedir. Bu gerekçeyle üyeyi belirleme yetkisinin genel kurula dönmesinden değil; bağlayıcı öneri hakkı olmaksızın genel kurulun üyeyi seçeceğinden söz edilmelidir.

⁷⁷ Yönetim kurulunun, genel kurul tarafından seçileceğine ilişkin kuralın istisnaları için bkz. Art.762 OR; AktG §85, Abs.1, §104, Abs.1; TTK m.334, m.363/1; SPK m.96/2, m.97/1, m.128/1, (k).

⁷⁸ VON STEIGER, s. 195.

silinin bihakkın gerçekleştirilebilmesi için genel kurul, önerilen adayı veya gruba mensup adayı haklı sebep olmadıkça üye seçmek zorunda bırakılmıştır (TTK m.360/1).

Oy hakkında imtiyazlı pay grubu tarafından seçilerek önerilen yönetim kurulu adayının, haklı sebep olmadıkça seçilmesi zorunlu olduğundan, bu düzenlemenin, genel kurulun devredilemez yetkilerine müdahale anlamı taşıyıp taşımayacağı sorusu akla gelebilir. Bu ihtimalde seçim, genel kurulda bulunan pay sahiplerinin bir kısmı ile sınırlandırılmış olarak gerçekleştirilecek olsa da nihayetinde *genel kurul* tarafından yapılacaktır. Bu noktada genel kurulun, genel kurulda temsil edilen tüm pay sahiplerinin toplamı ile aynı olmadığı ifade edilmelidir⁷⁹. Diğer yandan, *-imtiyaz hakkının, haklardan yararlanmada orantılılık ilkesine istisna oluşturması gibi-* yönetim kurulunda temsil edilme hakkı (TTK m.360), genel kurulun devredilemez yetkilerini düzenleyen hükme nazaran (TTK m.408/2, (b)) özel hüküm olarak telakki edilebileceğinden⁸⁰, bu iki hükmün birbiriyle çelişmediği kabul edilmelidir. Buna karşılık pay gruplarına, genel kurula bir temsilciyi zorla kabul ettirme imkânının verilmesinin, genel kurulun karar verme özgürlüğüne zarar vereceği düşünülebilir⁸¹. Mevaz İsviçre Hukuku'nda Kanun metninden, ilgili grup pay sahiplerine geniş bir koruma bahşedildiği sonucu çıkmadığından, genel kurulun, grup temsilcisini özgürce seçebileceği söylenebilir; özgür seçim hakkı, temsil edilen pay sahiplerinin güvenini kazanmış bir temsilcinin seçilmesini garantilemez. Bu ihtimalde sadece ilgili grup pay sahiplerinin, genel kurul kararına karşı iptal davası açabileceği ifade edilebilirse de dava sebebi olarak imtiyazlı pay grubu tarafından uygun bulunmamış kişinin temsilci seçilmesine dayanılacağından, bu gerekçe hukuken anlaşılabilir bir iptal sebebi teşkil etmeyecektir⁸². Federal Mahkeme, bu hususları gözeterek genel kurulun, sadece haklı sebeplerle yönetim kurulu adayı olarak önerilen kişiyi reddedebileceği bir bağlayıcı öneri hakkını, pay gruplarına bahşetmek suretiyle Kanun metninde açıkça yer almayan bir çözüm şeklini benimsemiş⁸³; bu çözüm şekli doktrinde geniş kabul görmüş⁸⁴ ve TTK metnine aynı şekilde alınmıştır (TTK m.360/1).

⁷⁹ HELD, s. 65.

⁸⁰ HELD, s. 65.

⁸¹ GERBER, s. 109-110.

⁸² GERSTER, s. 173.

⁸³ BGE 66 II 43, s. 52. Ayrıca bkz. BGE 107 II 179 s. 186.

⁸⁴ BÖCKLI, §13, s. 1567, N. 70; F. Wolfhart BÜRGI, **Kommentar zum Schweizerischen Zivilgesetzbuch, Das Obligationenrecht**, 5. Teil: Die Aktiengesellschaft, b/2: Art. 698-738, Zürich 1969, Art. 708, N. 60, (Art. 698-738); Rolf A. M., PORTMANN, **Wege zur Perpetuierung der Aktiengesellschaft**, Bern 1983, s. 26; FORSTMOSER/MEIER-HAYOZ/

Yönetim kurulu üyeliğine önerilen aday veya hakkın tanındığı gruba ve azlığa mensup aday, genel kurul tarafından sadece haklı bir sebep bulunduğu takdirde reddedilebilir⁸⁵ (TTK m.360/1). Haklı sebeplere örnek olarak; önerilen kişinin seçilmesinin, şirket çıkarlarına uygun düşmemesi; adayın, kişiliği, uzmanlığı ile mesleki durumunun önem taşıdığı hallerde istenilen özellikleri taşımaması verilebilir⁸⁶. Bu esastan olmak üzere, yönetim kurulu üyeliği için önerilen kişi, rakip işletmenin yönetim kurulu üyesi ise ya da başka bir şirkette gösterdiği davranışlar ve/veya ticari ahlâkı, şirketin itibarını ciddi şekilde tehlikeye atacaksa, haklı sebebin varlığından söz edilebilecektir. Burada önem arz eden husus, diğer adaylara nazaran, bir pay grubu tarafından önerilen aday hakkında, daha sert şartların veya başkaca ölçütlerin getirilmemesi gerektiğidir⁸⁷.

Önerilen aday, haklı sebep olmaksızın genel kurul tarafından seçilmediği takdirde, genel kurulun ret kararının iptali için mahkemeye müracaat edilebi-

NOBEL, §27, N. 81, s. 289; Emil SCHUCANY, **Kommentar zum Schweizerischen Aktienrecht, Schweizerisches Obligationenrecht**, 26. und 27. Titel, Die Aktiengesellschaft und Kommanditaktengesellschaft, 2. Auflage, Zürich 1960, Art. 708, N. 4, s. 148; VON DER CRONE, §4, N. 28; HELD, s. 65; BRUNNER, s. 90; WENNINGER, s. 167. Aksi görüşte olan *Gerber*, 1936 OR Art.708, Abs.4 hükmünden, hak sahibi pay grubunun, ret için haklı sebep olmadıkça, bağlayıcı öneri hakkının bulunduğu sonucunun çıkartılmayacağını; genel kurul için bir bağlayıcı öneri hakkından bahsetmenin, grubun kendisi tarafından seçime pratik olarak eşdeğer olduğunu; farklılığın sadece şekli olarak ortaya çıktığını; her iki çözüm şeklinin de genel kurulun özgür seçim hakkının sınırlandırılması sonucunu ortaya çıkardığını belirtmiş; ancak bulunan çözümün, Kanuna şeklen aykırı olmadığını ve büyük avantajlar taşıdığını eklemiştir. Yazar, kural ile hedeflenmiş koruma etkisinin büyüklüğüne dikkat çekerek bağlayıcı öneri hakkına, Kanun metninin yorumu suretiyle ulaşamayacağını; İsviçre Pay Hukukunun, azınlık grubunun yönetimde temsilini, bu tür bir çözüme başvurmak zorunda kalmaksızın ulaşmayı mümkün kıldığını ifade etmiştir, (Bkz. GERBER, s. 110-112).

⁸⁵ “İmtiyazlı pay sahipleri, yönetim kurulu için aday göstermişse, seçimin bu adaylar arasından yapılması gerekir...Aday gösterilen hallerde, bu aday listesinin dışından seçim yapılamaz.” (Y. 11. HD.’nin T. 12.06.1984, E. 2542/K. 3435 sayılı kararı için bkz. ERİŞ, s. 2469). Oy hakkında imtiyazlı pay sahipleri tarafından önerilen aday, genel kurulda -aksine daha ağır nisap öngörülmüş bulunan hâller hariç- toplantıda hazır bulunan oyların çoğunluğu ile seçileceğinden, oy hakkında imtiyazların -tanınma amacına uygun şekilde- genel kurulda çoğunluğu oluşturduğu hallerde, adayın kişisel özelliklerine ilişkin ayrıksı durumlar hariç, seçilmesinin kuvvetle muhtemel olacağı düşünülmektedir.

⁸⁶ BGE 66 II 43, s. 52; VON DER CRONE, §4, N. 28; PULAŞLI, Şerh, s. 1235, N. 225. Grup temsilcisi, yönetim kurulundaki hukuki konumu sayesinde anonim şirketin gizli alanı hakkında bilgi sahibi olabileceğinden, önerilen temsilcinin karakter veya iş durumunun, genel kurulda olumlu bir etki uyandırmaması durumunda, genel kurulun önerilen adayı reddedebilmesi gerektiği hakkında bkz. WENNINGER, s. 167.

⁸⁷ HOMBURGER, Art. 709, N. 205.

lir⁸⁸. Mahkemenin, talebi haklı bulması halinde vereceği karar, sadece iptali istenilen genel kurul kararının ortadan kaldırılmasına yönelik mi olacaktır, yoksa genel kurulun haklı sebep olmadıkça önerilen adayı yönetim kurulu üyesi olarak seçmek zorunda olmasından ve iptal kararı ile haklı sebebin bulunmadığının hükme bağlanmasından hareketle iptal kararı, aynı zamanda önerilen adayın seçilmesi anlamına mı gelecektir?

e. Yönetim Kurulunda Temsil Hakkının İhlal Edilmesi

Şirket sözleşmesi ile yönetim kurulunda temsil edilme hakkı tanınan imtiyazlı pay gruplarının önerdiği aday veya hakkın tanındığı gruba mensup aday, genel kurulda çoğunluğun takdiri ile haklı sebep bulunmaksızın yönetim kurulu üyesi olarak seçilmeyebilir. Genel kurul toplantısına çağrı, temsil hakkının kullanılmasını engelleyecek şekilde gerçekleştirilmiş olabilir⁸⁹. Ya da genel kurul, kendisine bu hakkın tanındığı grubun rızası hilafına, temsil hakkını, alacağı bir kararla kaldırabilir veya sınırlandırabilir.

Mehaz İsviçre Hukuku'nda ve Türk Hukuku'nda, pay grubuna tanınmış olan yönetim kurulunda temsil edilme hakkının ihlal edilmesi durumunda nasıl bir yol izlenmesi gerektiği konusunda kanun koyucu sessiz kalmıştır. Öğretide ise, grup temsilcisinin belirlenmesi için görüşmenin yapılmadığı hallerde, özel kurulun toplantıya çağrılmasının istenebileceği; önerilen temsilcinin haklı sebep olmadan reddi durumunda negatif seçim kararının veya genel kurul tarafından seçilen kişinin temsil hakkının tanınma amacını aldatıcı kılacak şekilde, grup menfaatlerini korumak için uygun olmaması durumlarında⁹⁰, bu kararın iptalinin talep edilebileceği; davanın kabul edilmesinin de seçimin tespit edilmesi manasına geleceği ifade edilmektedir⁹¹. Nihayet haklı sebep olmaksızın verilen ret kararı hukuka aykırı olacağından, ilgili grup pay sahiplerinin, şirket aleyhine tazminat davası açabileceği belirtilmektedir⁹².

Mahkemenin, iptal kararının hukuki niteliğine uygun şekilde, sadece

⁸⁸ BRUNNER, s. 91; GERSTER, s. 174; LIEBI, s. 276, N. 358; PULAŞLI, Şerh, s. 1239, N. 235.

⁸⁹ FALCIOĞLU, s. 231.

⁹⁰ GERBER, s. 113.

⁹¹ FORSTMOSER/MEIER-HAYOZ/NOBEL, §27, N. 84-86, s. 290; BÖCKLI, §13, s. 1567, N. 70; KRNETA, s. 75, N. 374; SCHUCANY, Art. 708, N. 4, s. 148; LIEBI, s. 277, N. 358; usul hukuku bakımından sakıncalı olduğunu ifade etmekle birlikte bu çözüm şeklini haklı bulan görüş için bkz. GERSTER, s. 174. Aksi yöndeki görüş için bkz. BRUNNER, s. 91.

⁹² BRUNNER, s. 92. Bu yöntemlere ilave olarak azınlık pay sahiplerinin, belirli şartlarda haklı sebeple şirketin feshini talep edebileceği yönünde ayrıca bkz. H., ZIMMERMANN, **Stimmrechtsaktien und ähnliche Rechtsgebilde**, Zürich 1951, s. 67.

uyuşmazlık konusu genel kurul kararını ortadan kaldıracığı kabul edildiğinde, hakkın tanındığı pay grubunun önerdiği aday seçilmemiş olacak; bu kararın, davacı pay sahiplerine doğrudan pratik bir fayda sağlayacağından söz edilemeyecektir. İptal kararı ile birlikte önerilen adayın seçilmiş kabul edilmesi ise, iptal kararının işlevini aşan, usul hukuku bakımından tutarlı olmayan bir çözüm şekli olacaktır. Kanaatimizce, TTK m.454/7 hükmüne kıyasen kararın iptali ile birlikte önerilen adayın üye sıfatıyla tescili talep edilebileceği gibi⁹³; iptal kararı ile birlikte mahkeme kararında, genel kurulun gelecek toplantıda seçimi hukuka uygun şekilde icra etmesine hükmedilmesi, yani genel kurula seçimin tekrar yapılması hususunda bir talimat verilmesi de mümkün olabilecektir⁹⁴.

Açılacak iptal davasında, davacı sıfatı, hakkın tanındığı grup pay sahiplerine düşerken⁹⁵, davalı, şirket tüzel kişiliği olacaktır. Mahkeme, şirket tarafından haklı sebep olarak ileri sürülen sebebin, belirlenen adayın, yönetim kurulu üyesi olarak atanmasına engel haklı sebep teşkil edip etmediğini inceleyecektir. Bununla birlikte doktrinde, *de lege ferenda*, yönetim kurulu üyeliği için önerilen adayın, özel kurul tarafından seçilmemiş olması durumunda, *diğer pay sahiplerine*, haklı sebeple seçim kararı aleyhine iptal davası açma hakkının verilmesinin düşünülebileceği ileri sürülmüştür⁹⁶. Diğer pay sahipleri, şirket yönetim kurulunun, Kanuna ve sözleşmeye uygun şekilde oluşturulmasında doğrudan menfaat sahibidir. Bununla birlikte kanaatimizce, esasen hakkın tanındığı gruba mensup pay sahipleri, önerilen adayın, özel kurul kararı olmaksızın belirlendiği ve bu suretle kendilerini temsil etmeyen bir kişinin aday olarak önerildiği gerekçesiyle seçim kararının iptal edilmesinde doğrudan hukuki menfaat sahibidir ve onlar için bu durum, haklı sebep teşkil eder. Diğer pay sahiplerinin, salt bu sebeple kararın iptalini talep edebileceklerini kabul etmek ise, bilhassa azınlık pay sahipleri içerisinde, grubu temsil etme konusunda en az çabayı gösteren, pasif kişilerin aday olarak önerilmesini sağlamak amaçlı açılacak iptal davalarının sayısını artırtabileceğinden,

⁹³ Bu yönde bkz. KIRCA/ŞEHİRALİ ÇELİK/MANAVGAT, s. 438. *Kırca*, bu çözümün, yönetim kurulu üyelerinin, yönetim kurulunda temsil edilme hakkına sahip pay grubu arasından, doğrudan genel kurul tarafından seçilmesinin öngörüldüğü durumlarda, tescil edilecek kişinin somutlaşmamış olduğu gerekçesiyle –*hakkın tanındığı pay grubunda, sadece imtiyaz tanınan sayıda pay sahibinin var olduğu haller hariç-* uygulanamayacağını haklı olarak belirtmektedir, (Bkz. s. 438). Bu hallerde iptal kararı, genel kurulun, diğer iptal edilebilir kararlarında olduğu gibi, yönetim kurulunun belirlenmesine ilişkin kararının kaldırılmasına yol açacak ve hukuka uygun yeni bir yönetim kurulu seçim kararı alınması gündeme gelecektir.

⁹⁴ VON DER CRONE, §4, N. 34.

⁹⁵ SCHUCANY, Art. 708, N. 4, s. 148.

⁹⁶ GERSTER, s. 174.

diğer pay sahiplerine bu hakkın, başkaca haklı sebep teşkil eden vakıalar ile desteklenmesi –*seçilen kişinin, ilgili pay grubuna mensup olmaması veya seçilen kişinin, karakteri veya mesleki konumu itibarıyla yönetim kurulu üyeliği için uygun olmaması gibi-* şartıyla tanınması gerektiği daha isabetli bir sonuç ortaya çıkaracaktır.

Yönetim kurulunda temsil hakkının ihlali, bu hakkın imtiyaz hakkı olduğu kabul edildiğinden (TTK m.360/2), genel kurul kararıyla bu hakkın kaldırılması veya sınırlandırılması hallerinde de karşımıza çıkar ve imtiyazlı pay sahipleri özel kurulunun onay kararı alınmadıkça genel kurul kararının uygulanamayacağı kabul edilir⁹⁷ (TTK m.454/1).

C. OY HAKKINDA İMTİYAZLI PAY GRUBUNUN TEMSİLCİSİNİN HUKUKİ DURUMU

1. Oy Hakkında İmtiyazlı Pay Sahipleri İle İlişkisi

Oy hakkında imtiyazlı pay grubunun temsilcisi, oy hakkında imtiyazlı pay sahipleri tarafından önerilse de genel kurul tarafından seçildiği için, temsilci-yönetim kurulu üyesi, ne şirketler hukuku bağlamında⁹⁸ ne de sözleşmesel ilişkide oyda imtiyazlı pay grubuna aittir⁹⁹. Buradan hareketle özel kurulda adaylık konusunda uzlaşan imtiyazlı pay sahiplerinin, kendi temsilcilerine talimat verme hakkının olmadığı söylenebilir¹⁰⁰. İlgili pay grubuna, aday olarak önerdikleri ve genel kurul tarafından seçilen grup temsilcisine talimat verme

⁹⁷ TEKİNALP, s. 231, N. 12-17. Özel kurul tarafından onaylanıncaya ya da onaylanmış sayılıncaya kadar imtiyazı ihlal eden kurul kararları, kurucu şartları yerine getirmişse de hüküm ve sonuç doğurmak için gereken onay şartını henüz sağlamadığından, eksiklikle (*unvollendet/unfertig/unvollkommen*) sakattır; bu eksiklik askıda geçersizliğe (*schwebende Unwirksamkeit/Schwebezustand*) yol açar. Burada kanun koyucu, imtiyazları korumak amacıyla onlara zarar veren kurul kararları için ilave bir şart (*Rechtsbedingung/condicio iuris*) öngörmüş; bu şart gerçekleşmedikçe kurul kararının geçersiz olacağını kabul etmiştir.

⁹⁸ *Thalmann*, dürüstlük ilkesi ve grup temsilcisine güvenilmesi ile kanun koyucu tarafından grup çıkarlarının korunmasının arzulandığı dikkate alındığında, temsilcinin gruba karşı sadakat yükümlülüğü olduğunun kabul edilmesi gerektiğini ifade etmiştir, (*Anton THALMANN, Die Treuepflicht der Verwaltung der Aktiengesellschaft*, Zürich 1975, s. 51).

⁹⁹ PLÜSS, s. 79; LIEBI, s. 277, N. 359. Buna karşılık *Wenninger*, imtiyazlı pay grubundaki pay sahiplerinin, yönetim kurulundaki temsilcilerine talimat verme haklarının bulunmadığını; buna gerek de olmadığını; çünkü temsilcinin, yönetim kurulu üyesi olarak da bu gruba ait olduğunu ve kişisel durumu sebebiyle yönetim kurulunda grup çıkarlarını yeterli şekilde koruyabileceğini ifade etmiştir, (*WENNINGER*, s. 167).

¹⁰⁰ *Silvio CAFLISCH, Die Bedeutung und die Grenzen der rechtlichen Selbständigkeit der abhängigen Gesellschaft im Recht der Aktiengesellschaft*, Winterthur 1961, s. 141; *Flurin VON PLANTA, Der Interessenkonflikt des Verwaltungsrates der abhängigen Konzerngesellschaft*, Zürich 1988, s. 121; *GERSTER*, s. 175-176.

hakkının esas sözleşme ile bahşedilmesi ise, bu yönde alınan genel kurul kararının, anonim şirketin temel yapısına aykırı olması gerekçesiyle batıl kabul edilmesine; ilgili esas sözleşme hükmünün de emredici hükümler ilkesine aykırılığı nedeniyle geçersizliğine yol açabilecektir.

Bununla birlikte temsilcinin, onu aday olarak gösteren oyda imtiyazlı pay sahipleri ile ilişkisi tamamıyla yok sayılmamıştır. Bu durum bilhassa, takdir hakkını kullanarak¹⁰¹ şirket menfaatleri ile kesiştiği ölçüde, yönetim kurulunda temsil ettiği pay sahiplerinin menfaatlerini korumasında kendisini gösterir¹⁰².

Oyda imtiyazlı pay grubunun temsilcisi de diğer yönetim kurulu üyeleri gibi aynı yükümlülüklerle tâbi kılınmış olduğundan, ancak şirketin genel çıkarları kapsamında¹⁰³ ve sadakat yükümlülüğüne riayet ederek¹⁰⁴ kendisini genel kurula aday olarak gösteren pay grubunun menfaatlerini gözetebilecektir. Ancak yönetim kurulu üyesinin, şirkete karşı şirketler hukukundan doğan yükümlülüklerinin, oyda imtiyazlı pay sahiplerine karşı olan sorumluluklarından önce geldiği¹⁰⁵ ve bu bağlamda grubu oluşturan pay sahiplerinin, aday gösterdikleri temsilcilerine karşı hukuken bağlayıcı talimat verme yetkilerinin olmadığı¹⁰⁶ bir kez daha belirtilmelidir.

Belirli bir pay grubuna tanınan temsil yetkisi, oy hakkında imtiyazlı pay sahiplerine, diğer pay sahipleri pahasına bazı özel menfaatleri sağlamak amacıyla kullanılamayacağı gibi, temsilcinin, grup pay sahiplerine ayrıcalıklı bir bilgilendirmede bulunması da eşit işlem ilkesine aykırılık yaratacaktır¹⁰⁷. Şirket gizliliği ihlal edilerek sağlanacak bilgi ise, eşit işlem ilkesine uygun olup olmadığı denetiminden bağımsız olarak her durumda yasak kabul edilmelidir¹⁰⁸.

¹⁰¹ PLÜSS, s. 80.

¹⁰² Azınlık temsilcisi bağlamında konuyu ele alan *von Planta*, temsilcinin, azınlık menfaatlerini koruma yükümlülüğünün, sözleşmesel değil; kanuni bir doğaya sahip olduğunu düşünmektedir, (VON PLANTA, s. 121). Buna karşılık *Gerster*, imtiyazlı pay sahipleri ile temsilcinin sözleşmesel ilişkisinin dışlanmamış olduğunu belirtmekte; ancak sözleşmesel ilişki ile neyi kastetmiş olduğu konusunda sessiz kalmaktadır, (GERSTER, s. 176).

¹⁰³ BGE 66 II 43, s. 51. Ayrıca bkz. BGE 66 II 51 sayılı karar için FORSTMOSER/MEIER-HAYOZ/NOBEL, §28, dpn. 88, s. 315.

¹⁰⁴ GERSTER, s. 176.

¹⁰⁵ VON PLANTA, s. 122; GERSTER, s. 176. Aynı yönde bkz. LIEBI, s. 277, N. 359.

¹⁰⁶ WENNINGER, s. 167.

¹⁰⁷ GERSTER, s. 176.

¹⁰⁸ GERSTER, s. 176.

Oy hakkında imtiyazlı pay grubunun temsilcisini seçme konusunda genel kurul münhasıran yetkili olduğu için, oy hakkında imtiyazlı pay sahiplerine, temsilciyi azletme konusunda doğrudan bir hak düşmez. Dolayısıyla genel kurul, haklı sebeplerin bulunması halinde, oyda imtiyazlı pay sahiplerinin onayını aramaksızın doğrudan temsilciyi azledebilir¹⁰⁹. Bununla birlikte sadece iki durumda, ilgili pay grubundaki pay sahiplerine, haklı sebep bulunmaksızın serbest şekilde kullanabilecekleri dolaylı bir azil hakkı düşer: Bunlardan ilki, ilgili pay grubundaki pay sahiplerinin çoğunluğunun, temsilcinin azlını genel kurula önerdikleri durumdur¹¹⁰. Genel kurul, azil talebini reddederse, seçilen kişi yönetim kurulu üyesi olabileceksede ilgili grup temsilcisi olma vasfını kaybeder¹¹¹. İkinci durum ise, oyda imtiyazlı pay sahiplerinin, yeni bir temsilci seçme önerisini genel kurulun dikkatine sundukları hallerde örtülü bir azil talebi şeklinde karşımıza çıkar. Bu talep de sadece haklı sebeple reddedilebilir. Genel kurulun ret kararı üzerine önceki temsilci yönetim kurulu üyesi olarak kalsa da artık grup temsilcisi fonksiyonunu icra edemeyecektir¹¹².

Oy hakkında imtiyazlı pay grubunun yönetim kurulundaki temsilcisinin, şirket sözleşmesinde, belirli şartların gerçekleşmesi ile ilgili pay grubunun önerisi olmaksızın temsilcilik görevinin sona ereceği de öngörülebilir¹¹³. Bu şartlar, pay grubunun ortadan kalkması veya payların satılması suretiyle yerine getirilebilir¹¹⁴.

2. Sorumluluğu

Oyda imtiyazlı pay sahiplerinin yönetim kurulundaki temsilcisi, sorumluluk rejimi açısından, seçilme yöntemindeki farklılıktan etkilenmez; diğer

¹⁰⁹ BÖCKLI, §13, s. 1571, N. 84. Sadece haklı sebeplerin bulunması durumunda genel kurulun, grup temsilcisini azledebilmesi nedeniyle genel kurulun azil yetkisinin, seçim yetkisinde olduğu gibi sınırlandırılmış olduğu görülür, (PLÜSS, s. 92), *Plüss*, genel kurulun grup temsilcisini haklı sebeple azletme yetkisinin, değiştirilemez olduğunu; bu olanağın ne pay grubu aleyhine güçlendirilebileceğini ne de onların lehine sınırlandırılabilirliğini haklı olarak belirtmektedir, (PLÜSS, s. 93). Oy hakkında imtiyazlı pay grubunun temsilcisi, haklı sebeplerin varlığında, esas sözleşmede aksine daha ağır nisap öngörülen haller hariç, genel kurulda basit çoğunluk ile azledilebilir (Art.703 OR; TTK m.418). Kanuna ve konuyu düzenleyen esas sözleşme hükümlerine aykırı olan azil kararlarına karşı, iptal davası açılabilir, (PLÜSS, s. 95-96).

¹¹⁰ BÖCKLI, §13, s. 1571, N. 84; PLÜSS, s. 92.

¹¹¹ GERSTER, s. 177. Pay grubunun, seçilmiş temsilciyi azletme konusunda, genel kurulu zorlama imkânına sahip olmadığı yönünde bkz. PLÜSS, s. 92.

¹¹² GERSTER, s. 177.

¹¹³ LIEBI, s. 277, N. 358.

¹¹⁴ LIEBI, s. 277, N. 358.

yönetim kurulu üyeleri ile aynı kapsamda sorumlu kılınmıştır¹¹⁵. Yönetim kuruluna seçilen temsilcinin, her ne kadar oyda imtiyazlı pay sahiplerinin menfaatlerini koruyabilecek olsa da oyda imtiyazlı pay sahiplerini, adi pay sahiplerine zarar verecek şekilde koruması, üstün tutması, sorumluluğunu beraberinde getirecektir¹¹⁶.

İlgili pay grubunun temsilcisinin yönetim kuruluna seçilmesinden sonra, oyda imtiyazlı pay grubunun talimat hakkına sahip olamaması nedeniyle, diğer pay sahipleri ve üçüncü kişilere karşı olduğu gibi aynı kapsamda, çıkarlarını temsil ettiği gruba karşı da yönetim kurulu üyesi olarak sır saklama yükümlülüğüne sahip olduğu kabul edilmektedir¹¹⁷. Bu kabul haklı bulunabilir; zira grup olarak da pay sahipleri, (şekli) organ olmadıkları için, sır saklama yükümlülüğüne ve bu bağlamda herhangi bir sorumluluğa sahip değildirler. Talimat yetkisi olmayan grup pay sahipleri, yine de iradenin oluşumunu temin maksadıyla temsiliye talimat verirlerse kanaatimizce, ilgili işlem dolayısıyla *fonksiyonel (fili) organ* kavramına dâhil edilebileceklerdir¹¹⁸.

III. SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

Mehaz İsviçre Hukuku'ndaki Art.709, Abs.1 OR hükmünden esinlenilerek ve Yargıtay'ın yerleşik içtihatlarında vücut bulan “*grup imtiyazı*” kavramını hukuken tanımak amacıyla mevzuatımıza alınmış olan TTK m.360 hükmünde belirli bir grup oluşturan pay sahipleri ve azınlık pay sahipleri yanında, şirket sözleşmesiyle bir ya da daha fazla sayıda pay grubunun oluşturulması durumunda, esas sözleşme ile pay grubuna/gruplarına yönetim kurulunda temsil edilme imtiyazının tanınabileceği kabul edilmiştir.

Kanun koyucu, *imtiyazlı payların* sonraki esas sözleşme değişikliği suretiyle *oluşturulmasında*, adi pay sahiplerini korumak gayesiyle nitelikli sermaye çoğunluğunun gerekli olduğunu kabul ettiğinden (TTK m.421/3,b), bu düzenleme, yönetim kurulunda temsil imtiyazının esas sözleşme ile tanınmasında da dikkate alınacaktır. Şirketler, sözleşme serbestisi çerçevesinde

¹¹⁵ CAFLISCH, s. 142; FORSTMOSER/MEIER-HAYOZ/NOBEL, §28, N. 162, s. 315.

¹¹⁶ VON PLANTA, s. 122; LIEBI, s. 277-278, N. 359.

¹¹⁷ WENNINGER, s. 168; FORSTMOSER/MEIER-HAYOZ/NOBEL, §28, N. 162, s. 315; LIEBI, s. 278, N. 359. Ayrıca bkz. FALCIOĞLU, s. 233-235.

¹¹⁸ Bu hususta bkz. Necla Akdağ GÜNEY, *Anonim Şirket Yönetim Kurulu*, İstanbul 2016, s. 356-361; Esra, KAŞAK, *Anonim Şirketlerde Genel Kurul ile Yönetim Kurulu Arasındaki Yetki Dağılımına İlişkin Temel Esaslar*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara 2018, s. 33 vd. Her bir imtiyazlı pay sahibinin, münferit olarak faaliyeti kapsamında, temsilcinin yanında gizli adam (*Hintermann*) olarak sorumlu olacağı; imtiyazlı pay grubunun sorumluluğundan söz edilemeyeceği yönünde bkz. WENNINGER, s. 168.

yönetim kurulunda temsil hakkını belirli pay gruplarına bahsettikleri takdirde, kendisine yönetim kurulunda temsil edilme hakkı tanınan bu paylar imtiyazlı sayılacaklarından (TTK m.360/2), bu tür yeni bir imtiyazın esas sözleşme ile tanınması, genel kurulda çoğunluğu elde bulunduran oy hakkında imtiyazlı payların oy gücünü, esas sözleşme değişikliği suretiyle sınırlamak anlamına geleceğinden, genel kurulun esas sözleşme değişikliği kararının, oy hakkında imtiyazlı pay sahiplerinin yapacakları özel bir toplantıda onaylanmadıkça uygulanamaz olduğu kabul edilmelidir. Bu bağlamda, genel kurulda oy çoğunluğuna ve bu suretle yönetim kurulunu tayin etme gücüne sahip oy hakkında imtiyazlı paylara, diğer pay ya da pay sahibi grupları veya azınlık ile birlikte tanınacak yönetimde temsil edilme hakkının, oy hakkında imtiyazlı payların temsilci seçme imkânını sınırlandığı hallerde, bunun gerçek anlamda imtiyaz teşkil etmeyeceği ifade edilmelidir.

Şirket esas sözleşmesinde pay grubuna yönetim kurulu üyeliği için aday önerme hakkı tanınmış ise, adayın pay grubu tarafından belirlenmesi, *-ilgili payların, tek bir pay sahibinin elinde toplanması hariç-* özel veya ayrı bir kurulun toplanmasını gerektirecek olup bu hallerde niteliğine uygun düştüğü ölçüde, imtiyazlı pay sahipleri özel kurulu ve genel kurul toplantılarına ilişkin hükümler kıyasen uygulama alanı bulacaktır. Bu aşamadan sonra, önerilen adayın genel kurul kararı ile seçildiği ikinci aşamaya geçilecektir. Oy hakkında imtiyazlı pay grubuna esas sözleşme ile yönetim kurulunda temsil edilme hakkının tanınması durumunda dahi, bu grup tarafından önerilen adayın veya bu gruba mensup adayın, *genel kurul tarafından* seçilmesi gereklidir (TTK m.408/2, (b)). Yönetim kurulu üyeliğine önerilen aday veya hakkın tanındığı gruba ve azlığa mensup aday, genel kurul tarafından sadece haklı bir sebep bulunduğu takdirde reddedilebilir.

Yönetim kurulunda temsil imtiyazının, -önerilen adayın haklı sebebe dayanılmaksızın reddedilmesinde olduğu gibi- ihlal edilmesi durumunda, genel kurulun seçim kararının iptali dava edilebilecek; TTK m.454/7 hükmüne kıyasen kararın iptali ile birlikte önerilen adayın üye sıfatıyla tescili talep edilebileceği gibi; mahkeme kararında, genel kurulun gelecek toplantıda seçimi hukuka uygun şekilde icra etmesine de hükmedilebilecektir. Yönetim kurulunda temsil hakkının, esas sözleşme değişikliği ile kaldırılması veya sınırlandırılması hallerinde ise kararın uygulanabilmesi için, TTK m.454 hükmü gereğince imtiyazlı pay sahipleri özel kurul onay kararına ihtiyaç olacaktır.

Oyda imtiyazlı pay grubunun temsilcisi de diğer yönetim kurulu üyeleri gibi aynı yükümlülüklerle tâbi kılınmış olduğundan, ancak şirketin genel çıkarları kapsamında ve sadakat yükümlülüğüne riayet ederek kendisini genel

kurula aday olarak gösteren pay grubunun menfaatlerini gözetebilir; ancak grubu oluşturan pay sahipleri, aday gösterdikleri temsilcilerine karşı hukuken bağlayıcı talimat veremezler. Temsilcinin sorumluluk rejimi açısından, seçilme yöntemindeki farklılıktan etkilenmediği; diğer yönetim kurulu üyeleri ile aynı kapsamda sorumlu olduğu kabul edilir.

KAYNAKÇA

BAUEN, Marc/BERNET, Robert, **Schweizer Aktiengesellschaft**, Zürich-Basel-Genf 2007.

BAUEN, Marc/VENTURI, Silvio, **Swiss Board of Directors**, Zürich-Basel-Geneva 2009.

BÖCKLI, Peter, **Schweizer Aktienrecht**, Zürich Basel Genf 2009.

BRUNNER, Max, **Streifzug durch die Statuten schweizerischer Publikums- Aktiengesellschaften**, Bern 1976.

BÜRGI, F. Wolfhart, **Kommentar zum Schweizerischen Zivilgesetzbuch, Das Obligationenrecht**, 5. Teil: Die Aktiengesellschaft, b/2: Art. 698-738, Zürich 1969.

CAFLISCH, Silvio, **Die Bedeutung und die Grenzen der rechtlichen Selbständigkeit der abhängigen Gesellschaft im Recht der Aktiengesellschaft**, Winterthur 1961.

EREN, Fikret, **Borçlar Hukuku Genel Hükümler**, B. 23, Ankara 2018.

ERİŞ, Gönen, **Açıklamalı-İçtihatlı 6335-6552-6728 Sayılı Kanunlarla Güncellenmiş TTK Hükümlerine Göre Ticari İşletme ve Şirketler**, C. III, B. 3, Ankara 2017.

FALCIOĞLU, M. Özgür, “Azınlığın Yönetim Kurulunda Temsili”, **Anonim Şirketlerde Bireysel ve Azınlık Pay Sahibi Hakları**, (Ed. Erol Ulusoy), B. 2, Ankara 2016, s. 205-243.

FORSTMOSER, Peter/MEIER-HAYOZ, Arthur/NOBEL, Peter, **Schweizerisches Aktienrecht**, Bern 1996.

GERBER, Hans, **Gruppenbildung und Gruppenschutz in der Aktiengesellschaft**, Bern 1946.

GERSTER, Max Walter, **Stimmrechtsaktien**, Zürich 1997.

GÜNEY, Necla Akdağ, **Anonim Şirket Yönetim Kurulu**, İstanbul 2016.

HELD, Paul, “Die Vertretung von Aktinargruppen in der Verwaltung”, **Schweizerische Juristen-Zeitung**, 36. Jahrgang, Zürich 1939/1940, s. 64-66.

- HIRSCH, Alain/NOBEL, Peter, “Projekt einer privaten Aktiengesellschaft”, **SZW/RSDA**, 3/97, s. 126-135.
- HOMBURGER, Eric, **Kommentar zum Schweizerischen Zivilgesetzbuch, V. Band, Obligationenrecht**, 5. Teil Die Aktiengesellschaft, Teilband V 5b, Der Verwaltungsrat, Art. 707-726 OR, Zürich 1997.
- HONSELL, Heinrich/VOGT, Nedim Peter/WATTER, Rolf, **Basler Kommentar, Obligationenrecht II**, 5. Auflage, Art. 530-964 OR.
- İNTERNET: <http://www.bger.ch/>, (E.T. 24.08.2017).
- KAESER, Joe, “Die Namensaktie-eine Aktiengattung mit Potenzial”, **Aktie und Kapitalmarkt, Festschrift für Professor Dr. Rüdiger von Rosen zum 65. Geburtstag**, Stuttgart 2008, s. 223-234.
- KAŞAK, Esra, **Anonim Şirketlerde Genel Kurul ile Yönetim Kurulu Arasındaki Yetki Dağılımına İlişkin Temel Esaslar**, Yayımlanmamış Doktora Tezi, Ankara 2018.
- KENDİGELEN, Abuzer, **Anonim Ortaklıkta Yönetime Katılma Haklarında İmtiyaz**, İstanbul 1999, (Yönetime Katılma Hakkı).
- KENDİGELEN, Abuzer, “İsviçre Hukukunda Oy Hakkında İmtiyazlı Paylar”, **Makalelerim**, C. I, B. 2, 1986-2001, s. 341-390, (Oy Hakkında İmtiyaz).
- KIRCA, İsmail/ŞEHİRALİ ÇELİK, F. Hayal/MANAVGAT, Çağlar, **Anonim Şirketler Hukuku**, C. 1, Temel Kavram ve İlkeler, Kuruluş, Yönetim Kurulu, Ankara 2013.
- KOSTKIEWICZ, J. Kren/WOLF, Stephan/AMSTUTZ, Marc/FANKHAUSER, Roland, **OR Kommentar**, Zürich 2016.
- KRNETA, Georg, **Praxiskommentar Verwaltungsrat**, Art.707-726, 754 OR und Spezialgesetze, 2. Auflage, Bern 2005.
- KUNZ, Peter V., **Der Minderheitenschutz im schweizerischen Aktienrecht**, Bern 2001.
- LIEBI, Martin, **Vorzugsaktien, Eine Darstellung nach gesellschaftsrechtlichen, bilanzierungsrechtlichen und steuerrechtlichen Gesichtspunkten**, Zürich 2008.
- MULLER, Roland/LIPP, Lorenz/PLÜSS, Adrian, “Minderheitenschutz im schweizerischen Aktienrecht”, **AJP/PJA**, 5/2011, s. 587-598.
- MUNCH, Dieter, **Das Recht einer Aktionärsminorität auf Vertretung im Verwaltungsrat der Aktiengesellschaft, de lege lata und de lege Ferenda**, Zürich 1976.

- PETER, Jung, **Gesellschaftsrecht**, Zurich, 2016.
- PLÜSS, Adrian, **Die Rechtsstellung des Verwaltungsratsmitglieds**, Zürich 1990.
- PORTMANN, Rolf A. M., **Wege zur Perpetuierung der Aktiengesellschaft**, Bern 1983.
- PULAŞLI, Hasan, **Şirketler Hukuku Genel Esaslar**, B. 5, Ankara 2017, (Genel Esaslar).
- PULAŞLI, Hasan, **Şirketler Hukuku Şerhi**, C. II, B. 3, Ankara 2018, (Şerh).
- SCHLUEP, Walter René, , **Die wohlerworbenen Rechte des Aktionärs und ihr Schutz nach schweizerischem Recht**, Zürich und St. Gallen, 1955.
- SCHUCANY, Emil, **Kommentar zum Schweizerischen Aktienrecht**, Schweizerisches Obligationenrecht, 26. und 27. Titel, Die Aktiengesellschaft und Kommanditaktiengesellschaft, 2. Auflage, Zürich 1960.
- TEKİNALP, Ünal, **Sermaye Ortaklıklarının Yeni Hukuku**, B. 4, İstanbul 2015.
- TEOMAN, Ömer, Otuz Yıl Ticaret Hukuku, **Tüm Makalelerim**, C. II, (1982-2001), s. 395-401.
- THALMANN, Anton, **Die Treuepflicht der Verwaltung der Aktiengesellschaft**, Zürich 1975.
- ULUSOY, Erol, **Anonim Şirketlerde Azınlık Hakları**, Ankara 2014.
- VON DER CRONE, Hans Caspar, **Aktienrecht**, Bern 2014.
- VON PLANTA, Flurin, **Der Interessenkonflikt des Verwaltungsrates der abhängigen Konzerngesellschaft**, Zürich 1988.
- VON STEIGER, F., “Der sog. Verwaltungsratsproporz (Art. 708, Abs. 4, 5 und 6 OR)”, **Die Schweizerische Aktiengesellschaft**, XI. Jahrgang, Nr. 9, Zürich 1939, s. 193-197.
- WALTHER, Conrad M., **Zur Rechtsanwendung wertungsbedürftiger Minderheitsschutznormen im schweizerischen Aktienrecht**, Zürich 1987.
- WENNINGER, Renate, **Die aktienrechtliche Schweigepflicht**, Zürich 1983.
- ZIMMERMANN, H., **Stimmrechtsaktien und ähnliche Rechtsgebilde**, Zürich 1951.